

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.</p>
---	--	---

A nem felekezeti tanítóképezdékben végzett tanítók vallástani képzése.

Minden kétségen túl van, hogy felekezeti iskoláinkra nézve egyáltalában nem lehet közönbős, vajjon tanítóink, a kiknek kezébe oly nagy fontosságú egyházi érdek van letéve, kiképzetésüket és oklevelüket milyen jellegű tanítástól nyerték.

Eddig is megköveteltük, jövőben azonban még nagyobb súlyt kell helyeznünk rá, hogy az anyaszentegyház leendő tagjait nevelő tanítók ne csak tudományjal ékeskedjenek; de egyházas, vallásos érzületökhöz se férjen semmi szó.

Tagadhatatlanul a legnagyobb megnyugvás mindenkor abban rejlett, hogy azok, a kikre gyermekeink értelmi és érzelmi tehetségének kifejlesztését bíztuk, abban a legkörben nőttek föl, a melyből századokon keresztül az erőt és életet szivtuk; s ők nemzedékről nemzedékre ugyanazt a szellemet ültették át tovább, a melynek egyházunk és hazánk története annyi kimagasló alakot s annyi fényes lapot köszönhet.

De a megváltozott viszonyok között néhány év óta mindegyre sürűbben hangzik fel a panasz iskolafentartó testületeink ajkain, hogy tanítóképző intézeteink a jelentkező szükségletet kielégíteni nem képesek. S nem példátlan, hogy e miatt egyik-másik iskolánk szünetelni kénytelen.

Egyházi hatóságunk részéről a baj legfőbb forrásának, az anyaghianyának megszüntetésére komoly kísérletek tétettek; ámde ennek dacára mégis alig várható, hogy a közel jövőben már normális állapotot érjünk el. A helyzetnek némi jobbra fordulását közelebbről debreceni tanítóképzőnk is attól reméli, hogy a tanfolyam hallgatói közül ideiglenes tanítóságra pár évig legalább, egy növendéket sem bocsát ki.

Ily körülmények között egyházaink arra vannak utalva, hogy iskoláikban olyan tanító-

kat alkalmazzanak, a kik állami vagy más felekezeti képezdékben végezték pályájukat. Ámde a mint a tapasztalat mutatja: ez sem olyan könnyű dolog. Az ilyen ev. ref. vallású tanítóknak csak egy kis percentje ajánlkozik felekezeti tanügyünk szolgálatára; míg a nagyobb rész egyáltalában nem reflektál állomásainkra. Nem azért, mintha az állami vagy községi iskolák javadalmazása a miénknél jelentékenyen kedvezőbb volna; nem mintha hiányoznék náluk teljesen az egyházas, vallásos érzület; hanem, mert nehézményezik azt, hogy mi a tanítói oklevélen kívül még egy másik; vallástani oklevelet is megkövetelünk.

A ki azonban komolyan gondolkozik, nemcsak megérti, hanem tökéletesen helyesli is egyházi törvényünk 423. §-ának azt az intézkedését, hogy azok „*a kik nem saját tanítóképesítő bizottságainktól nyertek tanítói oklevelet: kötelesek az egyházi énekekből és vallásból s ezek tanítási módszertanából az illető egyházkerület által e végre rendelt bizottság előtt pótvizsgálatot tenni.*” Mert világos, hogy iskoláiban minden egyház a vallás-oktatás teljesítését kizárólag csak azoknak engedheti meg, a kik erre nézve tőle felhatalmazást, megbízatást nyertek.

E szerint tehát nyilvánvaló, hogy e nehézséget nem a törvényben, hanem annak gyakorlati alkalmazásában kell keresni. Mert az első tekintetre belátható, hogy a vallástani képesítő vizsgálatnak egy központi bizottság elé utalása nagyon sok okból fenn nem tartható. Ennek a felfogásnak adott kifejezést egyetemes konventünk is, midőn 62—1895. sz. végzésében egy konkrét esetből kifolyólag arra az álláspontra helyezkedett, hogy „*nincs ellentétben az, hogy ott, a hol az egyházkerületek megbízottakat küldenek ki a nem felekezeti tanítóképezdék képesítő vizsgálatára és az illető ev. ref. növendékek*

vallás és énektani vizsgálatának is felvétele: ez a gyakorlat továbbra is fentartassék, minthogy ily esetben az egyházkezerület megbizottja az idézett törvényszakasban megjelölt bizottságot teljesen pótolja."

A tiszántúli egyházker. az 1895. évi 114. j.könyvi számban ez alapon a következőleg határoz: „Azon nem felekezetünk körében képesített tanítók, kik az ily vizsgálat letelelet igazolják, tehát, a kiknek tanítói oklevelét az illetékes egyházker. kiküldötte, mint a vallástani és énekvizsgálat felvételeivel megbizott és az illetékes vallástanár, mint ilyenek aláírják, vagy a kik a vallástani és énekvizsgálatról az illető egyházker. kiküldött és vallástanár aláírásával külön bizonyítványt vagy igazolványt nyertek, a törvényben kivánt pótvizsgálatra nem kötelezhetők". Sőt a 412—1895. sz. egyh. végzésben a nagytiszteletű esperesi kar egyenesen felhivatik, hogy a tanítói bekebelezések alkalmával ez intézkedést figyelemre méltassa. Nincs azonban tudomásommal, hogy egyházkerületünkben legalább ez az intézkedés valahol foganatba vétetett volna. Maradt továbbra is minden a régiben; a nem felekezeti képezdénkben végzett tanítók vallástani képesítésök megszerzése végett Debrecenbe utasíttatnak.

Pedig figyelemre méltó indokok sürgetik,

hogy a fentebb idézett egyh. ker. határozat ne pusztán elvi jelentőséggel bírjon, hanem gyakorlatilag is megvalósíttassék. Így mindenekelőtt iskoláink érdekében föltétlenül óhajtható, hogy a nem felekezetünk tanítóképzőjében végzett ref. vallású tanítóknak egyházunk szolgálatába való belépését másod rangu kérdéssel ne nehezsítsük továbbra is. Szinte megérthetetlen, hogy ama hivatolt végzés meghozatala után három év leforgása alatt még csak kísérlet sem tétetett arra nézve, hogy az idegen tanítóképzőkbe járó növendékeink tanítói oklevelük megszerzése alkalmával e felekezetünk hatósága által is elfogadható vallástani képesítést megszerezthessék. Mi volt e tekintetben az akadály, még csak elképzelnem sem tudjuk. Az talán, hogy ezen növendékek vallástani oktatása nem áll azon a niveauon, melyen felekezetünk tanítóképző intézeteiben? Az összehasonlítást szándékosan kerülni akarván, csak annyit említek meg, hogy ezekben az idegen tanintézetekben, nem ugyan „szaktanár“ elnevezéssel, a vallástani tanítást rendszerint a helyi lelkészek vagy lelkészjellegű vallástanárok teljesítik épen úgy mint felekezeti képezdénkben. Ugyanazon tananyag beosztással, ugyanazon tankönyv vezetése mellett miként tanügyi hatóságunk előírja. Az eltérés legfeljebb abban áll, hogy a hitoktató lelkész, a ki más teendővel is el van foglalva, a növendékek kevés száma

TÁRCA.

A német császár keleti utazása.

(Vége.)

November 4-én hagyta el a császári pár Jeruzsálemet, miután egy heti tartózkodása alatt fölkereste e város s vidéke emlékezetességeit.

Nem emlitettük még a következő dolgokat.

Bethlehem város nevéhez néphagyomány fűződik, mely évezredek óta még megmaradt. A héberben e név azt jelenti: „Kenyérnek háza“ s bizonyára onnan ered ez elnevezés, hogy Bethlehem környéke már az ó-korban a körülfekvő pusztasággal ellentétben, termékenysége által tünt ki. Ephrata (Mik. 5, 1) jelenti a kerületet, melyben a hely feküdt. Bethlehemben játszik Ruth könyvének kedves története, mely Dávid történetéhez bevezetésül szolgál. Az előbb jelentéktelen helység ezen királynak, ki később oly hatalmas alakká fejlődött ki, köszöni nevezetességét. A propheták előtt szent hely volt Bethlehem, különösen mint a dávidi család otthona, melynek többi nevezetessé lett tagjai is itt laktak: Joab, Asakel, Abisai (II. Sám. 2, 13. 18. 24). De csakis később, mint Jézus születésének helye, nyert nagyobb lendületet. Még a 4-ik században is nem valami jelentős volt; mindazáltal Justinian felépítteté a kis város köfalát; zárdákat, templomokat emeltetett s 600 körül már mint nevezetes és fénylő várost említi, melynek temploma kiválólag nagy-hírű volt. A mint a kereszties hadjárat megindult, az

arabok lerombolták Bethlehemet; nemsokára azonban az európai keresztények ismét alapítottak egy kis várost s a zárdá mellett várat. 1244-ben azonban elpusztult a város s 1489-ben az erősség is leromboltatott, a falak, s zárdá megsemmisültek. Elvesztette aztán nevezetességét s jelentőségét e város, csakis az utóbbi évszázadokban nyerte azt vissza. Keresztényeknek a hebroni muszalmánokkal folytatott küzdelmei gyakran véres csatákat eredményeztek. A beduinok kalandozó csapatai is gyakran nyugtalanították a lakosokat. A muszlimokat, kiknek Bethlehemben külön negyedök volt, a keresztények 1831-ben újabb adó miatt kitört fellázadás alkalmával kiűzték s e negyed az 1834-iki fölkelés után Ibrahim pasa parancsára elpusztíttatott, mely idő óta ezen várost csaknem kizárólag keresztények lakják.

Bethlehem legnevezetesebb épülete: „Mária temploma“ a hagyomány szerint Jézus születése helyén emelve. Ez a templom a város nyugati részében fekszik, a Charrub völgy fölött; a görög, latin, örmény egyház bírja.

Azon hagyomány, mely a Jézus születése helyéül ezen templom alatt levő üreget, barlangot ismeri el, a 2-ik századból ered. Hadrián császár leromboltatta ezen templomot s gúnyból Adonis templomot építtetett helyére. Azonban ezen tudósítás nélküli a hitelre méltóságot.

Az első megbízható tény az, hogy a mai templom helyén 330-ik évben Konstantin császár parancsára szép bazilika épült. Azen állítás, hogy az épület mai alakjában még mindig a konstantini kor eredeti tervezeti alakját tünteti föl, részint a styl egyszerűségén,

miatt nem osztályonként külön-külön, hanem összefogva, bizonyos periodusban öleli föl és végzi el a tanítóképezdek számára kiszabott tananyagot. De úgy véljük, hogy a végeredményen ez keveset változtat. Az sem lehet az odázás elégséges oka, hogy itt vagy ott a tanított tananyag megválasztásában esetleg némi eltérés is mutatkozik. A tökéletes alkalmazkodás a hatósági tantervhez azonnal bekövetkezik, mihelyt a szóban forgó irányban a kezdeményező lépés megtétele. Sőt félreháríthatatlan akadályul az a körülmény sem tekinthető, hogy ez intézetekben a fősúly inkább az összhittani ismeretekre mint a vallástanítás methodikájára van fektetve. Igaz, hogy szükséges már a tanfolyamon megismerkedni az egyes tantargyak módszertanával; ámde állítani merjük, hogy azt az átadó képességet, mely a tanítót valóban mesterré teszi, nem ez, hanem a gyakorlat, az élet adja meg. A kinek a tanításhoz ép érzéke és hivatása van: az a vallástan methodikáját önmagától is megtanulja, ha szinte külön pensum nem forgott is a kezében.

De ezzel nemcsak iskoláink érdekét mozdítjuk elő, hanem egy későbbi, figyelemre méltó anyagi áldozat alól fölmentjük tanítóinkat is. Ma a nem felekezeti képezdekben képesített tanító, ha előzetesen tisztában van azzal, hogy oklevele nem képesíti minden iskolára: vagy mindjárt egyszersmindenkorra lemond egyházunk szolgál-

latáról vagy pedig, ha később jut annak tudtára, hogy állandósításának egymásik vizsgálat kiállása még a *conditio sine qua non*-ja: legtöbb esetben inkább menekülni kész kötelességünkből. Csak kevés közöttük, a ki e második vizsgálat anyagi és mondjuk, szellemi áldozatát is meghozza. Mert az az összeg, a mit ilyen alkalommal különböző címeken elkölteni kell, egy eléggé korlátolt viszonyok között élő tanítónál bátran áldozatnak nevezhető.

Végül még egy körülményre kell rá mutatnom. A nem felekezeti tanítóképezdekben igen gyakran idegen tanintézetek volt hallgatói is jelentkeztek képesítő vizsgálatokra. Az ilyen esetekben más intézetek eljárását közvetlenül nem ismerem. Nagyváradon azonban, a hol fi- és tanítóképző (róm. kath. jellegű, 3 évi tanfolyammal) áll fenn, e képesítő vizsgára menetel előtt közelebbről minden reform. vallású tanítójelölt a vallástanból bizonyítványt tartozik felmutatni, melynek tanjegye az oklevélbe bevitetik. E kivánalomnak könnyen eleget tehetünk azok részére, a kik hallgatóink voltak. Ámde nem példátlan, hogy egyik-másik egykölcségünkből a tanítóképezdek Debrecenben végzett tanítók is jelentkeznek. Az ilyenek hiába mutatják fel a négy tanéven át szerzett vallástani bizonyítványukat, képesítő vizsgálatra csak abban az esetben bocsáttatnak, ha a tanintézet helyi reform.

részint azon körülményen alapszik, hogy a későbbi justiniani építkezések jellemző sajátosságai hiányoznak. Mások pedig azt állítják, hogy Justinian idejében nyerte volna a mai alakját. Bármiként áll is a dolog, az épület az egyházi építészetnek mindig tiszteletre méltó alakja marad. 1010-ben a törökök pusztítása esodálatos módon megkímélte a templomot. A középkori zárandokok tudósításaiiban feltűnő összhang uralkodik a templom fekvése és stíl tekintetében. 1101 karácson ünnepén koronázott itt Balduin királylány; 1110-ben püspöki székhely lett. A keresztes hadjáratok idejében tetemes javításnak s ékítésnek volt alávetve, különösen Kommenos Manuel császár bőkezűsége folytán, kinek képe a templom különböző részein ma is látható. A templom olommal volt befedve, melyet a 17. század vége felé a törökök leszedtek, hogy abból ágyugolyókat öntsének. 1672-ben eszközölt javítás alkalmával a görög keleti egyház tulajdonába ment át; 1852-ben pedig III. Napoleon közbejöttével, a nyugati egyház szerzett ahhoz jogot.

Természetesen a templom belsejét gazdagon ékesíti Jézus életére vonatkozó művészi, becses képek s faragványok.

Ennek a templomnak egyik legnevezetesebb alkatrésze a krypta, mely a templom nagy karzata alatt foglal helyet. Ennek legfontosabb része aztán Jézus születése helyét jelölő kápolna, melyet 32 lámpa világít be. Márvánnyal van kirakva egészen. A keleti fülkében az oltár alatt látható a földön egy ezüst csillag e felirattal: „hic de virgine Maria Jesus Christus natus est“. A fülke körül 15 lámpa eg; 6 a görög, 5 az örmény

s 4 a latin egyházé. Már Konstantin korában gazdagon felékesítették, úgyhogy később a törökök előtt is nagy hírben állott.

Ezen kápolnával szemben van a jászol kápolnája. A jászol, melyben Jézus feküdt, márványból van; s a benne levő viaszab szemlélteti Krisztust. Az igazi jászolt, melyet Rómába vittek, Helena találta fel.

A közelben található crémonai Eusébius, szent Hieronymus, tanítványa Paula s ennek leányának Eustochiumnak a sziklába vágott sirjai.

Gazdag tehát ezen hely vallásos emlékekben s nem esoda, ha a lelket magasztos hatja át, ezen helyeken járvalva. Vilmos császár is ezen érzelmeinek ad kifejezést, midőn a templom látogatása után a többek között ezen szavakat sürgönyözi a bádeni nagyhercegnek: „Épen most tértem vissza a szent sir templomában tett látogatásról. Az a gondolat, itt lenni ezen a helyen, a hol a legnagyobb esoda történt az Üdvözítő halála által, mélyen megindító s lélekemelő stb.“.

Nem kevésbé megindító s fölemelő volt az Olajfák hegyén tartott istentisztelet.

Az olajfák hegye a város keleti oldalán terjed el, nevét a hasonnevű fáktól vette. Az arabok ma Dschebel et Turnak hívják. Három kupja van. A délit a keresztyének megbotránkozás hegyének (Masháth) nevezik (2. Kir. 23, 13; 1. Kir. 11, 7). Nyugoti lábánál fekszik a kicsiny, szegény, zsidóktól lakott Siloah falu. Az északi csúcs: „viri galilái“ nevet visel (Csel. 1, 10, 11); a középső a mennybemenetel hegye, a mi azonban nem azt akarja jelenteni, hogy a mennybemenetei

vallásitanítójától bizonyítványt szereznek. A vizsgázní akaró tehát kénytelen egy olyan vallástani vizsgálatot állani ki, a melynek rá nézve semmi gyakorlati eredménye nincsen. Tanítói oklevelet ugyan nyerhet, de állásában egyházi hatósága még mindig nem erősítheti meg, mert a jelen viszonyok között az oklevél vallástani tanjegyet elfogadhatónak nem tarthatja.

Ha a fentebb hivatolt egyházkerületi végzés komoly és elfogadható indokok következménye: akkor egészen logikus követelmény, hogy a nem felekezeti tanítóképzők képesítő vizsgálataihoz a kiküldetés elvalahára fogatosíttassék. Hogy kikre ruháztassék ez a megbízás s a küldöttség megbízásában miként járjon el, erről mi nem szólhatunk. Legföljebb csak annak az óhajnak adhatunk kifejezést, hogy e vizsgálat az illető tanítótól vagy tanítójelölttől minél kevesebb költséget igényeljen. A mi pedig körülbelöl csak akkor történhetik meg, ha az egyh. kerület megbízotta az az esperes, a kinek hatósága területén az ilyen nem felekezeti tanintézetek fekszenek.

Sulyok István.

Történelmi járulékok

a tiszántúli Egyházi Értekezlet alapszabályainak munkába vett átnézéséhez.

Az a lángoló buzgalom, mely a f.-szabolcsi és szatmárvidéki lelkészek és világiak köreiből öt-hat évvel ezelőtt meggyújtotta az Értekezlet eszméjét, nem Debre-

a hegy csúcsán történt. H. ö. Luk. 24, 30. A középső csúcson levő mennybemenetel templomában mutogatják a Megváltó utolsó lábnyomát. A kilátás a hegyről a legfelségesebbek egyike, mely a világon van. Kelet felé hegyről-völgyre tévedőz a szem a Holt tengor teknőjéig s a Jordán folyó völgyéig. Délkelet felé a Kidron völgyet követi a szem a Holt tengerig, a hol emelkedik az Engeddi fensík. Észak felé Nablus- és Damaskusba vivő utat pillantjuk meg a széles messzeterjedő síkságon át kigyódní a Bethél környékén elterülő samíriai hegyekig. Északnyugot felé Mizpa hegyesúcs, Sámuel szülőhelye, vet határt a látkörnek; délfelé a bethlehemi magaslatok s távolabb Hebron hegyei tűnnek föl. Nyugot felé Jeruzsálem tűnik föl elragadó látvány gyanánt, míg közvetlen a háttérben Gihon hegyhát zárja el a kilátást.

A keleti oldalon 100 lépésnyire a hegytől mutatják azon helyet, hol Bethphage feküdt; nyugoti oldalon 6—700 lépésnyire van a Kidron hidja s 5 perenyire tovább István kapu. A nyugoti lejtőn terül el Gethsemane. A közép-hegyen visz keresztül a Jeruzsálemből Jerikóba vezető út.

Az ó-testamentum kétszer említi az Olajfák hegyét 2. Sám. 15, 30 és Zak. 14, 4. Annál gyakrabban fordul elő e név az új-testamentumban. Jézus gyakran töltötte ott az éjszakát, h. különben Jeruzsálemben tartózkodott. (Ján. 8, 1. 2; Luk. 21. 37). Itt tanította tanítványait. (Mt. 24, 3; Mrk. 13. 3). Utolsó útja alkalmával is ezen hegyen ment keresztül (Mt. 21, 1, Mrk. 11, 1, Luk. 18, 29. 37). Itt siratta Jeruzsálemet (Luk. 19, 41). Keleti lábánál fekszik a mennybemenetel helye.

cenből indult, sőt itt kezdetben némi részvétlenség- és hidegséggel találkozott. De az első indítók heve, lelkesedése és kitartása lassanként megragadta a központot is és szép terjedelmet vett a társadalmi mozgalom. A jobb sorsra méltó buzgó indítók egyrésze nyugszik immár, másrésze esendesen félrevonulni látszik. Bármí legyen a félrevonulás oka, sajnos e tünemény, az önkéntes lelkesedés halványodását jelzi. Annyi bizonyos, hogy sem az alapszabály, sem a választmány ügyrende beható tanulmányozáson nem ment át. Innen lett aztán, hogy az alapszabálylyal minden tekintetben nem volt megelégedve az alkotó tagok egyrésze. Az ifjú Értekezlet szervezkedési hajlamai elő-előtörtek, különösen két ízben, mikor az elnökválasztás kérdése vihárt látszott rejtegetni a felszín alatt. E látszólagos vihar végre is felvetette az alapszabály lényegének megváltoztatását új indítvány alakjában és kipattantotta a teljes újraöntés, átdolgozás szükségességét; ezáltal új fejlődés, vagy legalább megváltozás küszöbére jutott az Értekezlet. Ez új sors a jövő évi hódmező-vásárhelyi közgyűlésen fog eldőlni.

Hogy ujolog elhamarkodás félszeg munkájába ne essünk, hanem minden oldalnak kellő mérlegelésével hajtsuk végre az új alakítást: célja e cikknek, ezért „történelmi járulékok“ címen kívánok a tárgy megvilágításához fogni és adom közre a legújabb alakulás alpiratait. Mert maga a *Tervezet*, mely a debreceni nagyválasztmány keze alól kijött, e Lapban közreadatott, az Emlékkönyvben is megjelent, nem ad kellő képet a keletkezéséről, sem nem nyújt elég alapot a nyilvános hozzászóláshoz. Tájékozás végett ismerni kell a négy tagból álló revideáló bizottsághoz beadott *bizottsági elnöki jelentést*, melyet A) pont alatt, — a bizottság elé ment *első Tervezetet*, melyet B) alatt és ezen *Tervezet Indokolását*, melyet C) alatt egymásután közlünk.

A német császár jelenlétében tartott istentisztelet orosz területen folyt le, mely után az orosz-orthodox papsághoz Vilmos beszédet intézett.

A bethlehemi ev. templomban tartott istentisztelet után a köréje gyűlt ev. papság előtt azon meggyőződését tolmácsolta a császár, hogy az ev. egyháznak keleten fontos és nagy feladata van s e feladatot munkás szeretet által el is érheti s reméli, hogy idővel sikerül a protestantizmusnak keleten benső tartalmának megfelelő állást szereznie.

Épen ilyen figyelemre méltó az a beszéd is, melyet Vilmos a Megváltó-templom felavatása ünnepélye befejeztével az oltár elé lépve felolvasott, melyben hangsúlyozta a felekezeti s nemzetiségi különbségeken felülemelkedő közös munkát. Jeruzsálemből áradt ki — úgy mond — az a világosság, a melynek fényében a német nép nagy és dicső lett. Miként majdnem 2 ezred év előtt, úgy ma is Jeruzsálemből hangozzék szerte a minden vágyat egyesítő szózat: legyen béke s a földön! A császár megújította ezután elődei fogadalmát e szavakkal: Én és házam az Ur szolgái leszünk; s e szavakkal végezte beszédét: adja Isten, hogy az Istenbe vetett bizodalom s a kitartó munka maradjon a német nép legnemesebb ékessége s a béke szelleme hassa át s szentelje meg az ev. egyházat.

A pápát az említett területnek a róm. kath. egyház részére történt átengedése alkalmával a császár táviratban üdvözölte s tudatta vele e tény. Jól esett — úgy mond — szívemnek, hogy megmutathattam ezzel, mennyire drágák nekem az isteni gondviselés által

Ez iratok átolvasása után fog kitűnni, minő különbség van a volt alapszabály és ügyrend, az újabb Tervezet és a nagyválasztmány által szótöbbséggel elfogadott dolgozatok közt.

A köztudalomba ment át, hogy a hivatalos egyház kormányoz, igazgat és végrehajt, de kimért működésével nem képes a kívül állókat külön tevékenységre sarkalni, sem messze körben az érdeklődést felkelteni, sem buzgalmi, sem értekezési, sem tájékozási elemet magába felvenni. Hogy tér nyujtassék a kerületi gyűlés választott tagjain kívül álló száz és ezer érdeklődőknek, nőknek, férfiaknak egyiránt gondolkozni, tevékenykedni a közjóra: alakult volna az Értekezlet. Amoda, a hivatalos keretbe, kevesen juthatnak be, mert a szám szigorúan meg van állapítva: ide szabad akarat szerint minden tenni akaró hitsorsosunk beléphet minden rétegből, s ha van lelkesedés, ezeket vonhat kebelébe, így nagy erőt fejthet ki. A tizenegy évvel ezelőtt alakult közvetítő theologiai irányú német evangélikus szövetség 82.000 tagot számlál, nem csoda, ha széles körben hat! A mi Értekezletünk előtt is nyitva az út akár tizezer tagra nőni fel. Az ily lendületet más eszközökkel kell előidézni mint a pusztá hivatalos úton. Az értekezleti jelleg biztosítja, hogy a hivatalos egyház működését meg nem akaszthatja. Tehát nincs mit félni tőle. Pedig úgy látszik, bizonyos félelem is bejárt az alapszabályok újabb átalakítási akarásába. Mihelyest a félelem, mint árny, belenyúl, vége az önkéntes lelkesedésnek.

Ha ugyanazon tényezőkből, mint vezértagokból áll az Értekezlet, mint a hivatalos kerület: akkor nincs értelme a külön szervezkedésnek: egyszerűleg ki kell bővíteni az egyházkerület teendőit, beleölelvén buzgalmi, ahítatossági és értekezleti tárgyakat, erre meghívni a nagy közönséget, mint van a külföldi nagy egyházi gyűléseknél, hol az esti ülések imádság, éneklés mellett,

a hívők ezreit vonják magukhoz, missziói, emberszereteti, felvilágosítási tárgyakról nyujtanak eleven képet s gyujtanak lelkesedést: ilyen ülésekre a kerületi vagy zsinati gyűlések által felhívott tudósok, missionáriusok és philanthropok is engedélyt nyernek szózatot intézni a gyülekezetté emelkedett néphez.

Zsinati törvényeink megszorították a hivatalos egyház tanácskozását; nem úgy volt az korább, — az 1848-iki szabad idők hatására, majd a pápens alatti, sőt utáni felbuzduláskor is minden református ember birt joggal hozzászólani a kérdésekhez, u. n. informatívum votum szép szabadságával birt, — ennek köszönhetjük, hogy el nem sepegt az áradat, s az 1860. jan. 10-iki nagygyűlésre, a kistemplomban, ötezer ref. hívő jelent meg; ez elvesztett jogok szép pótlása és fellevenítése gyanánt tekinthető volna a mostanában működő Kerületi Értekezlet. A hívők ezreit kell mozgásba hozni, ez az egyház fentartó gyökérzete: ezt szabad mozgással, magából forradó lánggal és erővel lehet eszközölni, széles alapon.

Ezért nyer fontoságot a szervezet. Ha az olyan lesz, mely vonz, erőket hatványoz, sokszorosít, szabad tevékenységet biztosít, a félelem minden árnyáról elvonul: akkor remélhetünk szebb jövőt. Új erőket hangsúlyozok, mert ezek nélkül csak a régi kerékvágásban maradunk. Még az ellentétes erők hatását sem kell megvetni, különben beáll az álomkór, a merev egyalakúság. Ellenzék is kell, azaz kritika, ha ez nincs, járszalagon vezetettünk. Maga a reformatio alapszeméje és alapereje: oppositio, protestatio. Ha ez teljesen megsemmisítették: a haladásra sarkaló hatalom elsorvad. A református hitet, jellemet és egyház-szeretetet nemcsak egy jelszó, egy vezér, egy lobogó alatt lehet megnyilatkoztatni; nem is mindig abban nyilatkozik, ha engedelmességek, hanem abban is, ha differálunk,

reám bizott róm. katolikusok vallásos érdekei. A császár eme szavaira a pápa legőszintébb köszönetét tolmácsolta.

A császár valamint minden tettével s nyilatkozatával úgy ezzel is hatalmasan bebizonyította, hogy ő mint a németek keresztyén császára jelent meg Palesztinában, ki egyenlő védelemben részesíti úgy a protestánsokat, mint rómaiakat. Ehhez joga is van minden államnak, mivel pedig a német állam részéről ennek gyakorlását Franciaország megakadályozni akarja, eme törekvés a erőfeszítés adja meg a német császár tetteinek is a politikai színezetet.

A „la dormition de sainte Vierge“ terület ünnepeles birtokba vétele november 1-én délután történt a Sionon, melyen német s török lobogó lengett. A császárt Schmidt páter, a német kath. hospicium igazgatója, Piavi jeruzsálemi latin patriarcha, több róm. kath. lelkész s egy csapat matröz várta. Hálát s köszönetet tolmácsoló beszédei után Vilmos császár válaszában kiemelte: Abdul Aziz szultán boldogult atyjának ajándékozta azt a területet, melyen a Megváltó-templom áll, a most uralkodó szultán jóindulata pedig eme területet juttatta birtokába; reméli, hogy ezen terület a német katolikus egyesület kezében áldást fog hozni katolikus alattvalóira.

Ez ünnepélyes tény után meglátogatta Dávid sírját. a muszlimok legszentebb helyeinek egyikét, melyhez eddig mást, mint mohamedánt nem bocsátottak. A szultán egyenes parancsára történt ez s az imám üdvözlő beszédében kijelentette, hogy a császár, mint a szultán barátja előtt, minden mohamedán intézet nyitva áll.

A sírboltot, hol Dávid, Salamon s 14 más zsidó

király pihen, a tradíció szerint Dávid alapította. Ide rejtették el az elhunytak kincseit, gyakran koronáját, jogarat is. Hyrikanus és Heródes pénzszavarukban megfosztották a sirt ékességöktől s drágaságaiktól.

Titus a zsidó kincseknek egész halmazát küldte Rómába, közöttük Salamon 5 mázsa súlyos gyümölcsös tályját is. Midőn pedig Genserich vandalok királya pusztította el Rómát, e kincseket Káthagóba küldte, a hajó azonban elsüllyedt. A keresztetek a sírbolton fakeszteset állítottak, melyet Saladin pusztított el. Ma már csak Dávid sírja közelíthető meg, melyet olajlámpák világítanak be. A sarkophágot zöld selyem takaró borítja, melyet a szultán ajándékozott.

A sírbolt tulajdonosa a francia kormány, ennek azt Periere francia bankár fia ajándékozta.

Aztán következett a coenaculum s az örmény patriarkátus megtekintése. Este nagy udvari ebéd volt a török hatóságok részére.

November 2-án reggel a császári pár lóháton kirándult az Olajfák hegyére, a Gethsemane kertbe s Béthaniába. A Gethsemane kert az Olajfák hegyének csucsáról mintegy 1/4 órányira fekszik. E név jelentése = olajütő. Csendes völgyben feküdt, a mint még ma is. Itt mutogatják Jézus elfogatásának helyét, azonban a hagyomány e helyre vonatkozólag ingadozó. A franciskánusok birják ma, kik 1847-ben kőfállal vették körül. A bejáratától kelet felé egy szikla jelöli azon helyet, hol Péter, János s Jakab elaludtak (Mrk. 14, 32. kk). Nem messze innen a kőfalon kívül tört oszlop mutatja azon helyet, hol Judás Jézust megcsókolta.

keressük a jobbat; mindenik úton lehet tévedni, csak szándékos ne legyen a tévedés. Ha tervszerűleg melöltük a velünk nem egy szemüvegen nézőket, ne esodálkozzunk a közönyösségen, félrevonuláson. A testvér a testvért, hívó a hívót, jellem a jellemet ölelje és karolja. Érvényesüljenek a szélesebb körű Értekezletben a haladás elvei!

Lássuk ezek után az előző okmányokat.

Balogh Ferenc.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületi közgyűlés.

(Vége.)

Több nagyérdékű kérdés került fölszínre az igazgató tanács okt. 20. fölött jegyzőkönyvének, valamint az igazgató tanács ez alkalommal Dávidházy János esperes elnöklete alatt kiküldött öt tagú albizottsága jelentésének kapcsán. Ez a jelentés a gazdasági tanács jegyzőkönyveivel s az ezen jegyzőkönyvek rendén letárgyalt főiskolai számadásokkal foglalkozott. A mi az előbbi illeti: a párhuzamos osztályok felállításának miniszterileg sürgetett kérdését tisztázandó, felhívja az egyházkerületi gyűlés a gazdasági tanácsot, hogy főiskolánk pénzerejéről a tavaszi gyűlésre nyilatkozzék. Elek Lajos főgymn. tanárnak az 1400 frtos fizetési fokozatba történt besorozása tudomásul szolgált. Tóth Sámuel tanár helyettesítését illetőleg főtiszt. püspök úr intézkedései a folyó félévre jóváhagyattak, a második félévről pedig akként intézkedett a gyűlés, hogy a dogmatikának heti 6 órán át leendő folytatólagos előadásával dr. Erdős József, az apologetica előadásával pedig Csiky Lajos

theol. ak. tanár bizassék meg, amott — szabályszerűleg — 300 frt, emitt 150 frnyi javadalmazással, a mely összeg — minthogy szabályaink szerint a tanári nyugdíj- és gyámintézet e díjakkal tovább nem terhelhető — most már Tóth S. 1898 febr.—aug. hónapokra eső fizetéséből vonandó le. A classica-philologiai tanszék, némely gyakorlati szempontokból, a gyűlés ez alkalommal nem töltötte be, hanem a választást az ezúttal lezárt pályázat alapján majd csak tavasszal fogja megejteni. Lencz Géza, Juhász László külföldi egyetemeket látogatott végzett hittanhallgatóknak s Révész Lajos okleveles középiskolai tanárnak, ref. vallásra történt áttérése előtt a nagyváradi róm. kath. papi szeminarium aligazgatójának, helyettes, — Nagy Sándor budapesti bölcésznek pedig segédtanárokul történt alkalmazását a gyűlés tudomásul vette, mint szintén azt is, hogy a tanítóképezdén az egy esztendőre szabadságolt Nagy József tanárt, főtiszt. püspök úr intézkedése folytán, ifj. Kovács Lajos külföldi egyetemeket látogatott végzett hittanhallgató helyettesíti. A német nyelvnek tanítóképezdénken való tanításával Zimmermann Gyula főreáliskolai tanárt most már akként bízták meg, hogy megbízatása mindaddig érvényben marad, míg e tekintetben az iskolai hatóság másként nem kíván intézkedni. Kecskeméthy Lajos újonnan választott tanár korpótlék-jogosultságának kezdetül 1898 július 1-ét állapították meg. Dr. Helle Károlyt, főiskolánk jogakadémiájának kiváló képzettségű tanárát, ki a vallás- és közoktatásügyi minisztertől a folyó tanév második felében külföldön végzendő tanulmányok céljára 500 frtos alapítványt nyert, egy félévre szabadságolták s helyettesül dr. Bartha Béla e. i. kari dékánt alkalmazták, mint a ki dr. Helle megválasztása előtt a perrendtartást jogakadémiánkon elő is adta volt. Tüdös Kálmán főiskolai orvosnak a főiskolai betegápolás reformja s közelebről egy olyan betegsegélyző pénztár

A kertben van 8 régi olaj fa, megrepedezve az idők viszontagságaitól, kövekkel föltámasztva, hogy szét ne hulljanak. A hagyomány szerint ezek Jézus idejéből származnak. Az olajat, mit itt készítenek, drágán árulgatják. A görög egyház külön kertet rendezett be magának, melyben nagy templom van; ezt az orosz cár s testvérei építették anyjok emlékére.

Bethania Jeruzsálemtől $\frac{3}{4}$ órányira fekszik kelet felé, a jerikói úton, az Olajfák hegyének szűk völgyében. Az ó-testamentumban neve nem jön elő. Ma szegényes kopár arab falu; Azirik-nek nevezik, El Azir-ról, a mint nevezik Lázárt az arabok, kinek házáat, sirját itt mutogatják. Valószínű azonban, hogy nem az eredeti sem a ház, sem a sir.

Délután a sziriai árvaházat nézte meg a császári pár, hol Schnellernek, az árvaház alapítójának özvegye s két fia kalauzolta őket. Csaknem két órát töltött a császári pár az intézetben, aztán visszatért a sátor-táborba.

Mikor a császár és kísérete a templomosok telepén keresztül vonult, megköszönte a fogadtatást a rend tagjainak, kik hasznos munkájokkal keleten becsületet szereztek a német névnek.

Ez nap fogadta a császár a johannita-rend lovagjai küldöttségét is, a kiket a walesi herceg küldött a császár üdvözlésére.

Nov. 3-án a német császári pár meglátogatta a Talitha Kumi intézetet s a német kath. palesztinai egyesület leányiskoláját és hospiciumát. Délben a diakonista-intézet küldöttségét fogadta, mely alkalommal

Bülow államtitkár is jelen volt, ki aztán a francia konzult fogadta s erről jelentést tett a császárnak. Délután a császári pár a johanniták hospiciumát látogatta meg, hol 1869-ben Frigyes császár lakott, továbbá a király-sirokat s az úgynevezett új Golgothát. Délután a Megváltó-templomhan istentisztelet volt.

A császári pár keleti utazásának további program-jában lényeges változás állott be, amennyiben a názarethi, táborhegyi, tiberiási kirándulás elmaradt — a nagy hőség miatt, a mint azt a hírlapokból olvashatjuk.

E módosulás következtében az utazás további folyamata következő volt:

Nov. 4-én reggel 9 órakor a pályaudvarnál vett búcsút a császári pár az itt megjelent előkelőség s nagy tömeg nép lelkes ovációi között. Még az nap Jaffába érkezett, a hol a Hohenzollern yachtra szállt s 5 órakor d. u. Beiruth felé indult.

Beiruthba 5-én megérkezett a császári pár s a hajón maradt 7-ig, a mikor Damaszkuszba utazott.

Beiruth (régí nevén Berytus) nevezetes phoeniciai város volt. A rómaiak Augusztus császár leánya nevére Felix Julia névvel nevezték. Herodes Agrippa építkezéseivel széppé tette e várost s a római hatalom vége felé is nevezetes volt selyemkereskedéséről. 529-ben földrengés rombolta le s még 600-ban is romokban hevert; a keresztiesek 1125-ben bevették s csekély megszakítással kezükben maradt a Hattin melletti csatáig. Egy időben a drusok fészke volt e város, míg végre a törökök kezébe került s nagy kikötő várossá fejlődött. 1840-ben az angolok a töröktől visszahódították s 1860

létesítése tárgyában kelt beadványát, melyből az összes főiskolai tanulók ápolási s gyógyítási költségei fedeztetnének, elsőfokú tárgyalás végett a közös tanárkari gyűléshez úttalák. A főgymnasiumi tantárgybeosztáson Dóczy Imrének középiskolai felügyelővé és Sinka Sándornak főgymnasiumi igazgatóvá történt megválasztásával szükségessé vált módosításokat jóváhagyták. A tanítóképezdéről benyújtott tüzetes jelentést tudomásul vették. A Kanyó-alapot folyó évre ismét Kanyó Mihály gymn. tanulóknak adományozták. Tudomásul vették, hogy a joghallgatók összes létszáma okt. 19-ig 257, a kik közül 238 rendes, 19 pedig rendkívüli hallgató. Az összes létszám a tavalyi első félévhez viszonyítva, 6 főnyi csappanást, az első évesek létszáma pedig 11 főnyi emelkedést mutat (most 97). A theologiai tanárok nyugdíjügyének kérdésében a f. év tavaszán tartott konvent nyilatkozatra hívta fel egyházkerületünket. A kerületi gyűlés, némileg eltérve a főiskolai tanári nyugdíj- és gyámintézet e tárgyban elfoglalt álláspontjától, első rendben azon fölfogását hangsúlyozza az egyetemes konvent előtt, hogy valamint a mi egyházkerületünk, erejét meghaladó áldozatok árán is, szakadatlanul és minden kívánalmat kielégítő módon támogatta főiskolánk tanári nyugdíjintézetét s ekként theol. akadémiánk 5 tanárának nyugdíjügyét a kor követelményeinek megfelelőleg, teljesen megnyugtató módon rendezte: akképen minden egyházkerület a maga körében, az egyetemes egyház gyámolításának igénybe vétele nélkül gondoskodják a kebelében levő theol. akadémiák tanári nyugdíjalapjának megfelelő segélyezéséről. Ha azonban az egyetemes konvent ennek dacára is, az egyes kerületek tanári nyugdíjalapjának bizonyos összeggel való gyámolítását határozná el, úgy kijelenti a kerület, miként tekintettel arra, hogy főiskolánknak már-már a kimerülés szélén álló közszükségleti pénztára 2 ezer forintnyi évi

állandó segélyvel támogatja tanári nyugdíjintézetünket, a mely összeget más, szintén nagyfotosságu tanügyi érdekektől kénytelen megvonni, az aránylagos összeget debreceni ref. főiskolánk theol. nyugdíjintézete javára is kéri.

A főiskolai tanári nyugdíjintézet közgyűlése okt. 18. tartott üléséből jelenti, hogy a hátrálékos számadások elkészítésének költségeiből nyugdíjintézeti pénztárunkra eső hányadot készséggel elfogadja, noha ez alkalomból az alapszabályok módosítását feleslegesnek látja. — Zsigmond Sándor e. ker. főjegyzőnek a f. év február havában, debreceni ref. főgymnasiumunknál végzett látogatásáról, valamint a 8. osztály osztályvizsgálatán elnöki minőségben szerzett tapasztalatairól szóló jelentése tudomásul szolgált. Dóczy Imre középiskolai felügyelő tüzetesen ösmerteti az állami főfelügyelet gyakorlásával megbízott Géresi Kálmán tankerületi főigazgató márc. 16—22. látogatása alkalmával debreceni főgymnasiumunknál felvett értekezleti jegyzőkönyvet. A kerületi gyűlés e jelentés kapcsában az önálló tornacsarnok tárgyában véleményt kér a gazdasági tanácstól. Madarasi Gyula okleveles gyorsírástanárnak a gyorsírás múlt évi tanításáért utólagosan 50 frtot megszavaz a gyűlés. Horváth Ferenc budapesti lakos fiát, az igazgató tanács ellenkező álláspontja dacára is, egy 1885. alkotott precedens nyomán, gyűlés a f. évre a Szántói alapítványra felveszi.

Az igazgató tanács albizottságának terjedelmes jelentéséből, melyet — mint az albizottság jegyzője — Sass Béla theol. ak. tanár terjesztett elő s melyet a közgyűlés szinte minden javaslatában magáévá tett, a következő pontokat emeljük ki:

A kegyes adományokról és hagyományokról (néh. Pfannschmiedt Kálmán 10,000 frt, néh. Ármós Bálint összesen, a családi alapítvánnyal együtt 44,000 korona, néh. Tóth Mária 100 frt, néh. K. Tóth Antalné Simonffy

óta számosan laknak benne keresztyének. A lakosok száma több mint 100,000; ebben 2000 európai.

Damaszkusz eredete meszerü. Dávid meghódította (2. Sám. 8, 5 kk.). Azonban már Salamon idejében Reson szír király önálló országot alapított itt (1. Kir. 11, 23). Ettől kezdve nagy szerepet játszik e város Izrael népe történetében, mígnem Ahasból segítségül hívott assyrok beveszik e várost. Ezen időtől fogva az ókorban többé önálló szerepet nem játszott. A görög s római történelemben csak úgy alkalmilag említetik e név. Római provinciává Traján alatt lett.

Élénk kereskedelme volt, a mennyiben a karavánkereskedést, különösen Persiával közvetítette. A keresztyenség hamar gyökeret vert itt is. Azonban az arabok szintén nagy befolyást tudnak szerezni ezen vidéken; keleti részét a szíriai pusztának ma is vándornépek lakják. Theodosius s Justinian császároknak sok keresztyén templom köszöni lételet.

Az izlam föllépésével új, fényes korszak következett Damaszkuszra, különösen az omajidák korában; míg az ezt követő századokban a sok villongás áldozata lett. Keresztesek, törökök s mongolok támadásai egymást érték. 1516 óta török kézben van.

Damaszkusz megtekintése után, Muallakán át Baalbekbe tett kirándulást a császári pár, hol a szultán kösziklába vágatta a császár baráti látogatásának örvendetes eseményét.

Baalbek a görög írók által említett Heliopolis-szal azonosítható. Az 1-ső századból fenmaradt emlékpénzek arról tesznek bizonyosságot, hogy a város római gyarmat

volt. A sok pogány isten templomai mellett a keresztyéneknek is korán volt itt templomuk. Konstantin, Nagy Theodosius építettek templomokat e városban. Az arabok magasztalják termékenységét, valamint erős, hatalmas voltát. Mint ilyen erősség játszott szerepet a középkorban, a szeldochukoknak az egyptomiakkal folytatott harcában. 1175-ben Saladin kezébe került a város. A keresztesek itt is kalandoztak. Sokat szenvedett e város földrengések miatt is, így 1759-ben.

Baalbekből Beiruthba tér vissza a császári pár s ott hajóra ülve Velencén át tér haza, hol ismét az olasz királyi pár fogja fogadni.

Végig pillantva még egyszer röviden II. Vilmos keleti utazásán, a német császár eme vállalkozását szokatlan, a világtörténelemben csaknem páratlanul álló ténynek vehetjük. Ugyanis kelet nyugattal, a mohamedanismus a keresztyénséggel még nem ölekezett oly testvériesen, mint II. Vilmos ölekezett Abdul-Hamid szultánnal. Fontos eredménye ezen utazásnak azon körülmény is, hogy a Megváltó sirjához jogot formál az eretnek protestáns egyház is, melyet eddig a római egyház csaknem kizárólag magának követelt. De hogy politika tekintetében sem lesz ezen utazás fontos eredmények nélkül, már is látható azon szállingó hírekből, mely a szultán s német császár között létrejött szerződésről, megállapodásról beszél, mely a fegyverszünetet sem zárja ki. A megállapodás értelmében Németország megvédi a szultán ázsiai birtokainak integritását s ennek ellenében kereskedelmi előnyökben részesül az ázsiai birtokokon.

Polyxena 1000 frt, Tóth István, Gerster Béla, Balogh Mihály építész-mérnökök 1000 frt, néh. Fumagalli Károly 3000 frt) jegyzőkönyvi köszönet és elismerés mellett yett tudomást a gyűlés. A kerületi pénztár kezelésének főiskolánk pénztára által leendő átvételét lehetőleg már 1898 január 1-én keresztülvieendőnek tartja. Jövähagyó tudomásul veszi, hogy a gazdasági tanács a gr. Degenfeld Imre örökösei részéről f. év május 11. 6000 frt alapítványi tőke után befizetett 1200 frt kamatot 1895 jan. 1-től 1898 dec. 31 ig esedékes kamat gyanánt könyveltette el s az 1895 jan. 1-e előtti időről fentlévő kamat hátralékot törölte, mivel a törvény értelmében a tőke után 3 évi lejárt kamatnál több nem követelhető. A philosophiai facultas javára megajánlott összegekből mintegy 180 frtnyi bevehetetlen tartozás töröltetett. — Jövähagyó tudomásul szolgál, hogy a július első napjaiban Debreczenben tartott országos középiskolai tanár-egyesületi közgyűlés tagjait gazdasági tanácsunk, a gyűlés egyik napján tartott társasbéd alkalmával felerészben, főiskolánk vendégeiül tekintette s a szükséges összeget főiskolánk pénztárából utalványozta. Kecskeméthy Lajos főgymn. tanár fizetését a főisk. gazdasági tanács 1898 szept. 1. helyett (a hogy a pályázati hirdetés hangzott) tévedésből már jul. 1-től kezdve kiutalta, a miből főiskolánk közszükségleti alapjára 266 frt 66 kr illetéktelen teher háramlott volna. Az igazgató tanács albizottságának indokolt előterjesztésére ez a kifizetett összeg nevezett tanár terhére megtérítendő előleg gyanánt előiratott. — A főiskolai gazdát gazdasági tanácsunk rendszeres évi jutalmakban részesítette. A kerület most fölkérte a gazdasági tanácsot, hogy ha a gazda fizetését esekélynek találja, ennek emelése iránt tegyen a kerületnek előterjesztést, de az évi jutalmak rendszeresítését szíveskedjék mellőzni. — Néh. Veszprémi Károly, volt pénztári segédtsit 1000 frtnyi ovadéka kiadásának kérdése egyelőre függőben tartatik. — Soós Lajos, főiskolai háznagy az egy próbaév leteltével a gazdasági tanács által állandósított, a kerület hangsúlyozza, hogy ez az ő joga s nem a főisk. gazdasági tanácsé.

A gazdasági tanács felülvizsgáló küldöttsége ezután pénzügyi bizottságnak akarja nevezni magát. Tudomásul vették. A gazdasági tanács jegyő és irnok eddigi 400 frtnyi javadalmát a gazdasági tanács évi 800 frtra akarta felemeltetni, elszámolás kötelessége nélkül. Az igazgató tanács albizottsága csak 100 frt emelést látott indokoltnak s a kerület erre az állápontra helyezkedett. A főiskolai Margittay-alap idők folyamán könyvelési tévedések következtében a közszükségleti alapok rovására mintegy 3469 frt79 krnyi illetéktelen vagyongyarapodásban részesült. Ezt a gazdasági tanács csak részben akarta vele megtéríttetni, t. i. a kezelési hatod kérdését (mert ezt is helytelenül számolták el) nem akarta bolygatni. A kerület, tekintettel arra, hogy a közszükségleti alapok a reájok néző szamtalan tanügyi és szellemi követelményt most sem tudják kielégíteni s hogy ekként jogszerű követeléseikről nem mondhatnak le, a teljes összeg megtérítését határozta el. Az igazgató tanács szervezeti szabályzata szerint az őszi egyházkerületi közgyűlés feladata az előző tanévről vezetett főiskolai számadások megvizsgálása. A gazdasági tanács azonban előterjesztéssel fordult a kerülethez, hogy mivel a jun. 30. lezárt, okt. 1-re elkészült s dec. 31-re számvévoileg megvizsgált számadások legkorább csak január végire vizsgálhatók meg a gazdasági tanács által, a szervezeti szabályzat eme rendelkezését ejtse el s a számadások vizsgálatát halasza el a tavaszi kerületi gyűlésekre. Az igazg. tanács albizottságának javaslata

alapján a kerület fentartja a maga utóbbi rendelkezését, noha az átmeneti nehézségekre való tekintettel azoktól egyelőre hajlandó is eltekinteni. Czabán Dániel sütőmester az 1898. 164. sz. kerületi végzés értelmében az 1897/8. isk. évről 500 frtnyi kárpótlásban részesült, a mit, minthogy a tápintezeti bizottság 1200 frtra hozott volt javaslatba, a kerület elősmeréssel vett tudomásul. A hittan halgatók tandíját a kerület változatlanul fentartja. A kezelési hatod kérdését szabályozza, kimondván, hogy ennek alapjául a bruttó jövedelem szolgál. Adományok és évjáradékok hatodmentesek.

Élénk vitára adott okot a gazdasági tanács azon intézkedése, melylyel a könyvtári költségvetés néhány tételét (évi 1100 frtot) ideglenesen felfüggeszti, mint-hogy az egyházkerület amaz évi 600 frtnyi segélyének kérdése, a melynek reményében ez összeg beállítatott, függőben van. Thaly Kálmán, Ferenczy Gyula főkönyvtárnok, Tisza Kálmán s az elnök hozzászólása után kimondja a gyűlés, hogy a szóban forgó tétéleket ideglenesen felfüggeszti ugyan, de felhatalmazza a főisk. gazdasági tanácsot, hogy ezen összegből annyit, amennyi okvetlen szükséges az ügyek elintézésénél támadható zavarok megelőzésére, igénybe vehessen. Ez összeget a kerületnek ez alkalommal alakított könyvtári bizottsága lesz hivatva megállapítani, a mely a könyvtár végleges átvételéről is jelentést fog tenni a kerületnek. Egyben figyelmébe ajánlja gyűlés az elnökségnek, hogy anyakönyvtárunk segélyezése végett a muzaeumok és könyvtárak országos tanácsát is megkereshetné.

Szente Bálintné Tömör Juliánna h.-böszörményi lakos a collegiumnak és H.-Böszörmény városának közösen egy házastelket és tanyaföldet hagyományozott. A gazdasági tanács H.-Böszörmény város átirata folytán, akként intézkedett, hogy a házas kert adassék el nyilvános árverésen s a befolyandó összeg a terhek lerovásával $\frac{2}{3}$ és $\frac{1}{3}$ arányban osztassék meg a főiskola s említett város között; a kis-pródi ingatlanmal ugyanazon arányt állapította meg. Együttal Cs. Szabó Mihály böszörményi lakos ajánlatát elfogadván, a tanyaföld $\frac{2}{3}$ részét katasztrális holdanként 350 frtért eladta. A gazdasági tanács intézkedései jövähagyó tudomásul szolgáltak. A Margittay-alapból 720 frtnyi évjáradékot élvezett Margittay Sándor f. év július havában elhalván, özvegyének a kerület egyszersmindenkori segély gyanánt 360 frtot szavazott meg. Az 1895/6 és 1896/7. évi főisk. számadások máig sincsenek szabályszerűleg megvizsgálva, az 1897/8. évi számadás pedig még mindig nincsen készen. Gyűlés felkéri a gazdasági tanácsot, hogy e három évi számadást saját hatáskörében teljesen megvizsgálván oly időben terjesze fel a tavaszi egyházkerületi gyűlésre, hogy az igazgató tanács azokat albizottsága útján, a kellő alaposággal felülvizsgáltaihassa. Egyszersmind azonban, minthogy a gyűlés a hátralékok illetén feltorlódása mellett méltó aggodalmakat táplál, hogy főiskolánk számadásainak annyi erőfeszítés és oly tetemes áldozatok árán rendbeszedett ügye korábbi magasztalan állapotába vissza talál zökkeni: felhivja a kerület a gazdasági tanácsot, hogy ennek a fenyegető eshetőségnek, ha kell, erélyes intézkedések fogantatása által is szíveskedjék útját vágni. A hátralékos részlet számadások (u. m. a Simay-Nagy ösztöndíj-alapítványnak, a tápintezetnek, énekeskönyvi pénztárnak, böleseleti facultás javára gyűlt adományoknak számadásai) megvizsgáltattak s számadók (néhai Győri Elek és Rózsa Sándor) a szokásos óvásokkal kísért fölmentvényt megkapták.

Végül a közgyűlés a főisk. gazdasági tanácsnak, valamint az igazgató tanács albizottságának buzgó és

lelkiosmeretes munkájáért jegyzőkönyvi köszönetét nyilvánította s kimondotta, hogy az albizottság jelentése egész terjedelmében jegyzőkönyvbe veendő.

Második nap, napirend előtt Lengyel Imre egyh. megyei gondnok kért szót s utalván arra, hogy egyházi bíróságaink ügyviteli szabályzata máig sincs kidolgozva, indítványozza, hogy az egyházkerületi bíróságnak ezzel a feladattal megbízott időszaki tanácsa sürgettesse meg, hogy elvalahára egyöntetű, szabályszerű eljárást alkalmazhassanak bíróságaink. Ritoók egyh. megyei gondnok hozzászólása után kimondja a gyűlés, hogy a kidolgozandó ügyviteli szabályzatot az elnökség előzetesen, vélemény nyilvánítás végett, adja ki az egyházmegyéknek s csak aztán terjessze a kerület elé.

Majd az első napon egyházkerületi levéltárnokká megválasztott Zsigmond Sándornak s Kecskeméthy Lajos ujonnan választott főgymn. tanárnak felesketése következett, ki lelkes beszédben ajánlotta fel tanári szolgálatait az egyházkerületi közgyűlésnek.

Dóczy Imre középiskolai felügyelő nagy gonddal összeállított s lapunkban már közölt jelentésének letárgyalása után hosszabb vitát, élénkebb érdeklődést keltett a gyűlésen a h.-mező-vásárhelyi orgonista-kántor ügye, mely abban áll, hogy azon egyház presbyteriuma egyik kántori állomásának megüresedése alkalmából beszüntette Tóth Sándor kántornak azon szeribb, elnézett szokáson alapuló ténykedését, mely szerint az, temetések alkalmával, a lelkészi szolgálat végezte után, búcsúztatószerű magán műeneket mondott el külön díjazásért. Felebbezésre az egyházmegye feloldotta a presbyterium határozatát s felhívta az ügy részletes szabályozására. Az egyházmegye ezen végzése ellen pedig egyrészt a presbyterium s ugyanezen ügyben a presbyterium eljárása ellen Tóth Sándor orgonista-kántor felebbeztek az egyházkerületi közgyűléshez. Az érdekes ügyben készített előadói vélemény kellő indokolással a presbyterium álláspontjának elfogadását s így az egyházmegye határozatának feloldását terjesztvén elő: megindult a vita a kérdés körül. Tabajdi Lajos, hivatkozva a szatmárvidéki viszonyokra, hol ezen szokás szintén fennáll s szereti azt a nép: az egyházmegye álláspontjára helyezkedik. Ugyanilyen szellemben szólal fel Széll Kálmán is. Csiky Lajos elvi alapokra támaszkodva szól a kérdéshez. Nem akar hozzájárulni ahhoz, hogy épen most, mikor lassankint több püspök elem — gyertyák gyújtása Mindszentelek estéjén a református temetőben is — kezd becsúszni istentiszteletünkbe, nem akarja, hogy az egyházkerületi közgyűlés szanctionáljon egy olyan szokást, mely teljes ellentétben áll azon református elvvel, hogy csak olyan istentiszteleti formák tündököljen meg liturgiánkban, melyek a gyülekezet öntevékenységét nem zárják ki. Sehul a református világban ilyen solo-énekésre, ilyen kántori magán műenекésre példát találni nem lehet. Ő, mint egészen kálvinista-ellenes szokást, mindenütt töröltetni ohajtja azt. Tisza Kálmán, nem lát a dologban veszélyt s hozzá csatlakozván Balogh Ferenc, az egyházkerületi közgyűlés Soltész Lászlónak Csiky érveit támogató felszólalása ellenében is, az egyházmegye álláspontját foglalja el. Csak annyit e vitához: „Videant consules!”

A fegyverneki fiókegyháznak leányegyházává való alakulását a közgyűlés jóváhagyta és megerősítette s a fegyverneki egyháztagoknak az átalakulás érdekében kifejtett vallásos buzgóságát előismerésével jutalmazta.

A pancsovai egyház kisorsolt részletkötvényeinek, az egyházkerületi pénztár által való beváltását a közgyűlés engedélyezte, úgy azonban, hogy a beváltási összeg a

pancsovai egyház részére adandó államsegélyből megtérítésül levonassék.

A békés-bánsági egyházmegye az egyházkerület meghagyása folytán betérjesztvén, a temesvári volt egyesült evangélikus egyházközség vagyonszövetségét igazoló telekjegyzőkönyvi kivonatot, a közgyűlés elhatározta, hogy az pótlólag a bányakerületi ág. ev. egyházkerület püspökének azzal a kérelemmel küldessék meg, hogy utasítsa a bánati ág. ev. esperességet, hogy a békés-bánsági ref. egyházmegyével egyetértőleg a temesvári ág. ev. és ev. ref. egyházak között az egyesülés idejéből fennmaradt vagyoni viszonyokat rendezze s erről a felet es egyházi hatóságokat értesítse.

A szapárfalvai lelkészi és tanítói javadalmazásul adományozott kiestári földnek, minden indokolás nélkül történt visszavonata miatt a kerület részéről az özszerminiszteriumhoz felterjesztés intéztek.

A bihari egyházmegye jelentéséből örömmel értesült a kerület arról, hogy a nagyváradi ref. leányintézet, e nagyfontosságú intézet, az első esztendő nehézségeivel sikeresen megbirkózott és feladatát, úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben szerencsésen megoldotta; egyúttal mindazon tényezőknél, melyeknek e kedvező eredmény előidézésében részük van, de különösen az igazgató-bizottságnak elismerését nyilvánította. Ugyanazon egyházmegye jelentéséből értesült a kerület arról is, hogy Gyarmathy Kamilla okl. polgári iskolai tanítónő, mint a nevezett internátus igazgatója, a próbaév sikeres eltöltése után véglegesített.

Tárgyalás alá került többek közt, a tiszaföldvári egyház felebbezése is, a terményfizetésnek készpénzre való átváltoztatása tárgyában. Az egyház ugyanis a behivatalnokok beleegyezésével a búzát köblönként. 7 frtjával, az árpát pedig 4 frtjával, együtt tehát 11 frtjával kívánja megváltatni. Az egyházmegye azonban egy korábbi általános jelentőségű megállapodásához képest, a megváltást csak azon esetben tartja megengedhetőnek, ha egy köből buzáért és egy köből árpáért együttesen, legaiább is 12 frt fizettetetik. A tiszaföldvári egyház tanácsa az egyházmegye álláspontja ellen a kerülethez folyamodik s hivatkozván arra, hogy az egyházmegye a kun-madarasi és kenderesi egyházaknak is megengedte a 11 frt értékben való megváltást, a kerület jóváhagyását kéri a 11 frttal való megváltásra. Az egyházkerületi közgyűlés azonban tekintettel arra, hogy a heves-nagykunsági egyházmegye által irányadónál megszabott 12 frt megváltási ár a mostani és jövőben is várható gabonaárakhoz képest magasnak épen nem mondható s hogy — továbbá — a lelkészi javadalmaknak érintetlen fentartása, sőt lehetőleg fejlesztése első rendű egyházi érdek, az egyházmegye határozatát helyben hagyta.

Egyik legfontosabb tárgya volt a közgyűlésnek a tiszafüredi iskolák államosításának kérdése, a mely általános elvi jelentőségű nyilatkozatra is indította a kerületet. Nevezett egyházunkban ugyanis ref. népiskoláinknak, az állam részére való átadása, a mint látszik a királyi tanfelügyelő ösztönzésére is, elhatározott. Az egyházmegye ehhez nem járult hozzá; a kerület pedig, a hová az ügy a tiszafüredi egyház által fellebbeztetett, nem csékély aggodalmát fejezi ki a miatt, hogy nagy népességű egyházaink is, gyakran minden kényszerítő szükség nélkül, könnyűszerrel határozzák el magukat az egyház testéhez tartozó iskoláikról való lemondásra. Midőn azért törvényes köteletségének tekintik a kerület, hogy e végeredményében egyházunk erejének s a hitfelekezeti öntudatnak gyengülésére vezető irány-

zatot lehetőleg feltartóztatni igyekezzék: a fenforgó esetben sem hajlandó az iskoláról való lemondásba beleegyezni, annival kevésbé, mert alapos reménye van a közgyűlésnek arra, hogy a népes tiszafüredi egyház épen a munkába vett adórendezés keresztül-vitele által olyan kedvező anyagi helyzetbe juthat, a mely párosulva a hagyományos hitbuzgósággal, a hívek különösebb megterhelése nélkül is lehetővé fogja tenni, az egyház ősi iskoláinak kellő színvonalon való fenntartását és fejlesztését.

Fábián Zsuzsanna özv. Bálint Mihályné által a nyiregyházi ref. egyház részére tett ajándékozást a kerület elismeréssel vette tudomásul s a felterjesztett ajándékozási szerződést jóváhagyta.

A heves-nagy-kunsági egyházmegye felterjesztéséből örömmel értesült a közgyűlés, a kun-csorbai híveknek azon törekvéséről, hogy önnálló egyházzá, szervezkedjenek; a szervezendő kun-csorbai egyháznak a nevezett egyházmegyéhez való csatolását helyben hagyta s a szervezkedés megtörténtéről annak idejében a jelentést elvárja.

A tiszasasi egyháznak a heves-nagy-kunsági egyházmegye határozata ellen beadott fellebbezését, melyben a 85 forintban megállapított keresztelési és esketési stólváltásnak az ármentesítés folytán jelenlékenyen felemelkedett lelkészi földjövödelembe való beszámítását, illetőleg annak ezáltal való kiegyenlítését kérelmezi, a közgyűlés úgy intézte el, hogy az egyházmegyei határozatot indokainál fogva helyben hagyta.

Megemlítjük továbbá, hogy a tiszafüredi iskolák államosítása kérdésével kapcsolatban indítvány folytán elhatározta a kerület, hogy miután a heves-nagy-kunsági és más egyházmegye területén is a királyi tanfelügyelők, nem respektálva gyakran egyházunk autonóm jogait, népiskoláinkat államosítani igyekeznek: felterjesztést intéz a közoktatásügyi miniszterhez, hogy utasítsa a tanfelügyelőket, hogy az ilyen túlkapásoktól óvakodjanak s a presbyteriumokat ne bujtogassák fei népiskoláink könyelmű feladására.

A szatmári ref. felsőleányiskola alapszabálymódosításának kérdése eldöntés előtt kiadatott az érdekelt egyházmegyéknek és a középiskolai felügyelőnek.

A nyiregyházi lelkészt fegyelmi eljárás terhe alatt utasította a gyűlés, hogy a vallástanítást az ottani ág ev. főgymnasium ref. vallásu növendékeinek haladéktalanul kezdje meg.

A betérjesztett díjlevelek, adás-vételi szerződések és kölcsön-ügyek letárgyalása után Széll Kálmán esperes meleg hangon tolmácsolta a gyűlés tagjainak az elnökség iránt érzett háláját, a gyűlés buzgó és tapintatos vezetéseért, a mire a gyűlés a harmadik nap délutánján véget ért.

Templomszentelés Görbeden.

A mint látjuk, a mint olvassuk, itt is, ott is épülnek az ev. ref. egyház újabb meg újabb templomai. A régi rozzant fatemplomokat egymásután váltják fel a esinos kötemplomok, hirdetve a kalvinista buzgóságot.

E buzgóságban nagybányai egyházmegyénk se marad el, sőt meglehetősen elől jár.

Október 23-án is egy kicsiny — csak 170 lelket számláló — leányegyházunk hívta kebelébe az érdeklődő hitrokonokat, sőt más vallású társainkat, hogy templomavatási örömnepélyükön részt vegyünk.

Két nemzedék rakott össze mintegy 11 ezer forintot, hogy a mit az ősök, az előbbi nemzedék vallásos

kegyelete csak óhajtott, azt a mostaniak buzgósága megérje, hogy egy csinnal épült szép toronnyal díszített kötemplomban dicsérhesse a magyarok Istenét.

Benesik István esperes élén 10 lelkész gyűlt össze Szabó József aranyos-medgyesi lelkész, mint a görbedi leányegyház felügyelőjénél, hogy a medgyesi intelligencia s a szomszédos falvakból érkezett közönség jelenlétében ünnepélyes szertartással adják át rendeltetésének a szép templomot a görbediek nagy örömeire.

Délelőtt 10 órakor kezdődött a templomi ünnepély s 1 órakor ért véget.

Benesik István esperes gyönyörű imádsága nyitotta meg az egyházi szónoklatok sorát. Költői szárnyalású könyörgéssel vitte Ég felé az áhitatos lelkeket.

Ferenczy Imre krassói lelkész tartalmas egyházi beszédet tartott I. Kir. 9: 1. 3. verse felett azt fejtegetvén gondosan kidolgozott s rokonszenvesen előadott szép beszédében, hogy a Krisztus evangéliumának predikálása, a hazaszeretet evangéliumának hirdetése s a hívek vallásos buzgósága szenteli meg a templomot.

Ferenczy Gyula debreceni akadémiai tanár az egyház történetét adván elő, szólott nagyon érdekes, kalvinista buzgóságtól áthatott, magyar hazafiságtól vezérelt előadásában Görbed községének eredetéről, annak küzdelmeiről, úgy mint egy jeles történészről tellett.

Lelepvén nevezett szónok a katedráhról következett az úrvacsora osztás.

Gergely Károly egyh. m. főjegyzőnk és Tóth Dániel nagy-kolesi lelkész osztották ki a szent vacsorát. Előbb G. K. beszélt s imádkozott gyönyörűen hangzó jambusokban. Utóbb T. D. mondott szép könyörgést.

Ezután Sátor Dávid tanácsbíró keresztelt alkalmi beszéd s ima kíséretében egy kis gyermeket.

Végül Nagy Lajos felsőbányai lelkész tartott berekesztő imát. Mire a „Dicséret dicsősség, tisztesség és hálaadás“ megható énekünk eléneklése után véget ért templomi magasztos szertartásunk.

Az aranyos-medgyesi földbirtokosok gondoskodtak, hogy a lelkileg táplálkozónak, a testiekben se legyen hiányuk.

Boros Zoltán főgondnok, Böszörményi Zsigmond e. m. tanácsbíró, Jakó Kálmán és Pásztély Jenő vendégszerető háza látták el gazdag lakomáikkal a görbediek örömeiben osztozni oda ment vendégeket.

Estve a társaság nagy része Jakó Kálmán földbirtokos kedves családjánál töltötte kedélyes társalgás közt idejét.

Örülhetett, mint a ki a munkából részét bőven kivette Szabó József e. m. aljegyző s felügyelő lelkész, ki rövid 6 év alatt a 2-ik templomot építette fel, 6 éve az anyaegyházában, most pedig leányegyházában. Ő lévén a már régen templom hiányban szenvedő józsefházi egyháznak is most kiszolgáló lelkésze, most azzal a gondolattal foglalkozik: miként lehetne Józsefházau is a nagy rozsz templom helyett újat építeni? Őszintén óhajtjuk, hogy Józsefházau is érhesse meg mielőbb a templomszentelést! Lám, a görbediek nem kéregettek, mégis van már szép templomuk!

Nagy Lajos,
ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

F. Varga Lajos, a szatmári egyházmegye főjegyzője, az ösmert nevű egyházi író, lapunk kiváló munkatársa az alábbi előfizetési felhívást bocsátotta ki:

„Ide s tova 20 éve lesz, hogy odahagyva az „alma matert“, a nekem adatott talentum mértéke szerint forgolódom az Ur szőlőjében. Mikor a rohanó idő s az élet keserőségei engedik vala, agyam dolgozott, tollam irt s ama kies folyóvizek mellékén, önnön lelkem szárnyalását követve, legeltetgetém az Urnak amaz örökségét, mely gondjaimra bízott, hogy szólnám nekie az Istennek nagyságos dolgait.

Az így keletkezett *lelkipásztori dolgozataimból* óhajtanék közrebocsátani egyelőre *egy kötetet*, majd odább, ha Isten életemnek kedvez s kartársaim támogatása lehetővé teendí, másodikat, harmadikat. A mostan közrebocsátani szándékolt kötetben a következő című egyházi beszédek foglalnának helyet: I. Jövönk képe, rajzolva a multból. (Uj évi.) II. Az élet tele. (Téli) III. Hogyan szerezzünk lelki megnyugvást? (Bűnbánati.) IV. Jézus elhatározása. (Virág vasárnap előtti.) V. Fel-támadott az úr! (Husvét.) VI. Uj élet. (Husvét utáni.) VII. A józan földmivélés. (Tavaszi.) VIII. Mit állatok nézvéen mennybe? (Áldozói.) IX. A magokra maradt tanítványok. (Áldozó utáni.) X. Mit cselekedjünk? (Pünköszt.) XI. Az anyaszentegyház fundamentoma. (Pünköszt utáni.) XII. A konkolyos vetés. (Nyári.) XIII. Őrizője vagyok-e én az én felebarátomnak? (Konfirmációi.) XIV. A kegyelem széke előtt. (Urvaesora osztási.) XV. Kihez mennénk? (Közönséges.) XVI. Diadalom a Jézus Krisztus által. (Reformáció emlékűnnepi.) XVII. Számadás. (Őszi.) XVIII. Áldott az Isten! (Adventi.) XIX. A szegénységével gazdagító Jéus. (Karácsonyi.) XX. A nagy temetés. (O év utolsó estvéjén.)

Függelék: 1. Mit tartsatok felőlem? (Hivatalt foglaló.) 2. A tört remények panasza. (Temetési.) 3. Az új ösvény előtt. (Esketési.) 4. Az élet hajnalán. (Keresztelési.)

A kötet megjelenik 1899. február hava elejére; de csak akkor, ha tisztelt kartársaim biztosítják a nyomdai kiállításnak legalább fele részét.

Előfizetési összeg, mely címemre (Majtis, u. p. Jánk, Szatmármegye) *legkésőbb nov. hó 20-ig* küldendő, s melyért a tisztelt megrendelők bérmentve kapják a kötetet, 1 frt 25 kr. Bolti ár magasabb leend.

Erzsébet magyar királyné emlékezete. Egyházi beszéd, melyet ő Felsőge áldott emlékének szentelt gyász-istenítisztelet alkalmával a komáromi ref. egyház templomában 1898 szept. 18-án elmondott *Antal Gábor* dunántúli ev. ref. püspök. Komárom, 1898. 22 l. — A fenkölt lelkű püspök kesergő szíve megható módon nyilatkozik meg e beszédben, mely az Ap. esel. XX. 18, 19, 20, 25. v. alapján készült, valamint a hozzá csatolt gyönyörű elő- és utóimában. A nemzetünket ért nagy veszteségnek kétségkívül méltó ajkról méltó tartalommal és formában tolmácsolója e beszéd, melyet annyival inkább ajánlunk olvasóink figyelmébe, mert a füzetből befolyó tiszta jövedelem a dunántúli ev. ref. egyh. kerület pápai leánynövelő-intézetében árva leányok neveltetése céljából létesített „Erzsébet királyné alapítvány“ gyarapítására fordítatik. Egy példány ára 20 kr s kapható Pápán Kis Tivadarnál és Komáromban Spitzer Sándor könyvkereskedőknél.

Liliomszál Erzsébet királyné koporsójára. Irta és a csermői ref. templomban 1898 szept. 17. a temetés napján elmondta *Vadas Gyula* lelkész tanító. Ára 30 fillér. A tiszta jövedelem a csermői egyházépítési alap javára fog fordíttatni. Arad. 5 l. Mély érzésből, buzgó lélekből fakadt lendületes halotti beszéd szép irád-sággal.

Keresztyénség és tudományos műveltség. Tanulmány dr. *Márk Ferenc* okányi ev. ref. lelkésztől. Debrecen, 1898. 28 l. E füzetet a tudós szerző *Csiky Lajos* főisk. hittanárnak ajánlotta az Edinburgban egykor eltöltött szép napok emlékeül. Az előszóban elmondja a szerző, hogy tanulmányának vázlatát még debreceni segédtanár korában tette papírra, a mikor a hittanhallgatóknak a legújabbkori theologia történetét adván elő bő alkalma nyílt arra, hogy a címben kifejezett tárgygyal egész terjedelmében és lelkesedéssel foglalkozzék. Mostani kiadására egyik napilapnak azon önhitt állítása készítette, hogy a keresztyénség ma már lejárt magát s hogy az újabbkori tudományos vizsgálódásokkal szemben legfeljebb tudatlan vénasszonyok és kiskorú gyermekek számára való. Ezzel szemben fejti ki szeles alapon, nagy olvasottsággal és tárgyától igazán áthatott lelkesedéssel a szerző a keresztyénség elévülhetlen voltát s örök érvényét, kimutatván, hogy a legkiválóbb elmék a tudományt és műveltséget a leg-szebben összeegyeztették a keresztyénséggel, melyet a modern műveltség, hacsak a talajt el nem akarja lába alól veszíteni, egyáltalán nem nélkülözhet. A tanulmány a mai sok tekintetben antikrisztianus korszakban valóban igen tanulságos és eszméltető olvasmány.

Jézus útja. Tíz egyszerű gyakorlati bibliamagyarázat a művelt közönség számára. Irta *Kecskeméthy István*. Kolozsvárt 1898. 50 l. E füzet szerzőjének úgy egyénisége, mint hivatalos állása, valamint theologiai nézőpontja, nemkülönben ismert egyháztársadalmi működése egyaránt különösebb figyelmünket hívják fel a mű iránt, a mely a bünesettel, annak következményeivel, a messiási ígéretekkel és profétiákkal, végül a Megváltó megjelenésével foglalkozik. A beszédek címei a következők: 1. Az eset. 2. Az első átok, az első ígért. 3. Az első jel. 4. A második jel. 5. A Messiás személye. 6. A Messiás országa. 7. A tizenkettedik órában. 8. Az utolsó proféta. 9. Jézus születése. 10. Örömhír. Ezekből látható, miket tárgyal a szerző s mily mélyre veti az ő hálót. Nem sporadikus tanításról, hanem összefüggő, dogmatikus magyarázatról van itt szó, a mit minden-esetre helyeselnünk kell, főként azon célból, a melyből művét a szerző kibocsátotta. Azt kell tehát szorosabban szemügyre vennünk, miként magyaráz? A külső formák kétségkívül mestere; az aranyalmát korántsem fatányéron nyújtja, mint a hogy előljáró beszédjében mondja; érti, hogy kell a szívekhez és lelkekhez férközni s azokat mindvégig feszültségben tartani. De az is bizonyos, hogy folytonos apró mondatai monotonitást eredményeznek s az a vagdalt rövidség, melylyel hatást érni, hogy úgy szóljak, izgatni akar, az olvasónak keresztül egyáltalán nem indokolható. Egyházi irodal-munkban eddig főleg Heiszler József és Papp Károly alkalmazták, de távolról sem ilyen nagy arányban. A mű tartalmáról bővebben kell szólni, mert megérdemli s gondoskodunk, hogy lapunk hasábjain megfelelő méltatásban részesüljön. Addig is felhívjuk reá a figyelmet!

Református kis káté. A gyülekezeteken kívül élő hitrokonaink lelki táplálékául. Irta *Morvay Forenc* ev. ref. lelkész, a f.-baranyai ev. ref. egyházmegye főjegyzője és tanácsbírója. Az okor-szigetvidéki egyh. értekezlet által 200 koronával jutalmazott pályamű. Bolti ára kötve 28 fillér. Budapest 1898. 76 l. A szerző egyházirodalmunk ismert és hivatott munkása, három részben könnyen felfogható módon adja elő a ref. vallás főbb igazságait s vezérli ily módon Istenhez és a Krisztushoz azokat a ref. gyermekeket, a kiknek szülei idegen felekezetek között elzárva, nincsenek abban a helyzetben, hogy gyermekeiket iskoláinkba járattván, szent vallásunk üdvözítő tudományára szakértő tanítók által vezéreltessék. Az első részben az 5–8 éves, a másodikban a 8–10 éves, a harmadikban a 10–12 éves gyermekek vallásos nevelését adja elő a szerző s függetlenül minden alkalomra való imádságokat is közöl. Nagyon helyre való, szükséges kis káté ez, hogy általa az idegenben élő lelkek egyházunk számára megtartassanak. Csak azt szeretnénk volna, — minthogy az nagyrészen az olvasással küzdő nép gyermekeinek van szánva — hogy nagyobb betűkkel nyomtatott volna. Egy újabb kiadás — vajha minél előbb bekövetkezzék — e hiányon is segíteni fog. A könyv Farkas Emil nagypeterdi (Baranyamegye) ev. ref. lelkésznel kapható.

Megjelentek: Előfizetési felhívás „*Temetési beszédek*“ c. munkára, melyet *Hallgató János* felső-mérai (Abauj-Torna m.) ev. ref. lelkész ad ki s tiz iv terjedelemben 28–30 beszédet tartalmaz. Előfizetési ára 2 korona, mely szerzőhöz küldendő. Hallgató tartalmas, sokat érő egyéniség, kinek művét bátran ajánlhatjuk, — *Erzsébet királynéknak emlékére*, címmel *Zih Károly*, békésszentandrás tanító verset adott ki a magyar nép számára. Ára 4 kr s a tisztajövedelem az Erzsébet szoborra fordítatik. Megrendelések a szerzőhöz küldendők. — *Emlékbeszéd Erzsébet királynő felett* a h.-nánási gymn. 1898. szept. 19-iki emlékünnepejére írta és felolvasta *Baresa János* gymn. tanár. Ára 20 kr. A tisztajövedelem egy gymn. Erzsébet királyné ösztöndíj létesítésére fordítatik. — *Az alsószaboles-hajduvidéki ev. ref. egyh. megye 1898. szept. 14-én Debrecenben tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve*. XXXIX darab 59 lap. A megkívántató gondtal és körültekintéssel van kiállítva. — *Alkalmi beszéd*. Irta *Dombi Lajos*, gyulai ev. ref. lelkész. Alapige: Csel. XI. 27–30 v. A szilágy sámsomi rémes tüzeset indította szerzőt e beszéd tartására, melyben adakozásra hívja fel híveit.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

64. Adatok a lázári ev. ref. egyház történetéhez.

Lázári község Szatmárvármegyében Szatmár városától északra 7 kilométer távolságra fekszik. Nevét* Lázár nevű egykori birtokosától nyerte, ki 1245-ben bírta. 1245–1717-ig több mint tizenhatsz külön nevű birtokosa volt**, most az erdélyi fejedelmek, majd a magyar királyok ajándékozták el, a szerint, a mint egyikhez, vagy másikhoz tartozott. Természetes, hogy ily körülmények között sok viszontagságon mehetett

keresztül. Határa 3670 kat. holdon terül el. 1493-ban az a Charnavoday család* bírta, melytől a mostan is vezérszerepet vivő „Nagy“ család s a részben elszegényedett, részben vegyes házasság útján róm. katolikussá lett Daróczy család leszármazik.

A község jelenlegi lakosainak száma 1100. Ezek néhány zsidó családot leszámítva a róm. kath., görög kath. és az ev. ref. egyház között körülbelül egyenlő arányban vannak megoszolva.

A három felekezet közül rajtuk kívül még a róm. kath.-oknak van plebániája. Ezeknek a szatmári püspökség a negyvenes években épített templomot s állított fel plebániát. A gör. kath.-ok a szomszédos N.-Peleskéhez vannak egyháziilag csatolva.

A község népességének emelkedése egészen újabb keletű. Régebben alig volt itt több 4–5 száz léleknél. A reformátusok száma e században soha sem érte el a négyeszetet. Ma a reformátusok száma 330. Már a XVIII-ik században nem volt egészen református a község, a mi kitűnik abból, hogy 1762-ben a visitatio megjegyzi: „miszerint az itteni kisbirtokos urak, még pedig mind a mi vallásunkon, mind a más valláson lévők a mi templomunkban csinálnak sirt és összeguggatván a templom fundamentumát, a dolog annyira van, hogy maholnap kirogyik a templom“.**

Egyházunk fentartói s vezetői a földes urak voltak az idők folyamán, különösen pedig a jelen században, a főgondnoki tisztet csaknem kivétel nélkül a „Nagy“ család tagjai vitték.

Legrégibb írott okmányunk azon 16-odréti alaku kis könyv, mely a következő címet viseli: „A lázári r. sz. ekkl.-nak regestuma, melyet készített ekklésia hasznára azon ekkl.-nak akkori evangélium hirdető papja, Vari György nemzeti Nagy Sigmond uram kurátorsága alatt. Anno 1764. 19 júlii“. Ebben bennfoglaltatnak mind az Istenházához, mind a parochialis házhoz tartozó bonumok, mobilék és immobilék, a megkeresztelték 1764-től, a meghaltak 1776-tól, a házastáltak 1765-től.

Jegyzőkönyv-részleteket 1795-től lehet találni. Ezekben leginkább templomszék-perekről, behivatalnokok fizetésének kivetéséről, építkezésekről tárgyalnak. 1798-ban van egy érdekes határozat, melyet szóról-szóra ide iktatok. „A czigányok a templomba járásról bejelentetvén, irántok végeztetik hogy ha egy hét alatt a templomba meg nem jelennek, kötve vitessenek oda.“ Ugyanezen gyűlés az iskolába járók conscribálására deputátiót küld ki.

Templomunk alapjában nagyon régi, de az idők folyamán többféle renoválásokon ment keresztül. Építetésének története 1860-ig a templomi papszékbe volt elhelyezve, de ekkor annak újítása alkalmával a torony gombjába helyzetett el, valószínű, hogy mivel a vitorla egy évvel ezelőtt a gombról leest az a becses irat az idők viszontagságának már is áldozata lett.

A templom belső felszerelése 1864-beu fejeztetett be. A falak oszlopozottan vannak szépen kifestve, a szószék a templom végiben a papi székekkel a közönségtől rácesesal elválasztva, a kar a torony alatt csinos hat változatú orgonával, melyet 1862-ben, mint újat, a huszti róm. kath. egyháztól vettek át — azok kicsinynek találván — elég jutányosan 210 forintért. A most külsőleg elhagyatottnak látszó templomról senkisémm gondolná, hogy belül oly izlés s.

* Szirmay Szatmár v. m. tört.
** Szirmay.

* Szirmay.
** H. Kis K. Kéziratok könyve

A torony 1810-ben készült masszív falazattal téglából. Az egyháznak van jelenleg 67 kat. hold birtoka, beleértve a lelkészi földeket is. Ezek egyrésze már a múlt században is megvolt, a többit a tagosítás alkalmával a közös területből vágta ki.

1797-ben a birtokosság egyik korcsmáját az egyháznak adta jövedelmezés végett. Valószínű, hogy a torony ennek jövedelméből épült.

Van jelenleg 8 ezer forint takaréknagytári alapítványunk, melyet buzgó főgondnokunk Nagy Béla ur 1871-ben kezébe véve a takaréknagytár 300 forintját, növelte fel így összegé.

A lelkészek neveit H. Kis Kálmán kéziratos könyve, s anyakönyveink alapján a következőleg állapíthatni meg időrendben: Veszprémi István 1720. egy spinosista, vagy pantheista.* Révkomáromi István 1724. Váraljai István 1730. Ungvári András 1743. Némethi József 1757. Bányai Mihály 1758. Vári György 1764. Szikszay István 1774. Gecző János 1779. Sallai András 1788. Kabai Ferenc 1791. Vida József 1799. Szabó János 1803. Ladányi Pál 1830. Muhi János 1831. Balla László 1838. Kovács Zsigmond 1841. Szoboszlai István 1842. Demeter József 1849. Szücs János 1850. Oroszi Ferenc 1851. Szikszay Ferenc 1857. Szikszay János 1875. Bottyán Pál 1896-tól maig.

Tanítók: Szücs András 1802. Kincses János 1810. Szodory Pál 1819. Kis Károly 1829. Kovács József 1833. Maák István 1839. Baló András 1864. Árokháti Gusztáv 1869. Kecskeméti Károly 1873. Lukács Mihály 1875. Tóth István 1883. Csecskedi Károly 1885. Dobrosi Lajos 1894. Kolombán Sándor 1896. Jelenleg tanító nincs.

Egyházunkban már a század elejétől kitetszőleg inspector és praepceptor kurátori állások voltak, még pedig főgondnokok voltak: Nagy Zsigmond 1805. Nagy Lázár 1817. Daróczy István 1818. Nagy Lajos 1820. Nagy Lázár 1821. Szirmay György 1829. Nagy Károly 1834. Nagy Pál 1838. Nagy Lázár 1840. Nagy Ádám 1855. Nagy Pál 1856. Nagy Béla 1869-től mai napig. Kezelőgondnok jelenleg Csűrű Elek 1890. óta.

Úrasztali készletünk áll: egy belül egészen, kívül cifrázottan aranyozott kisebb ezüst pohárból. Felírása megkopott. Rajta B. E. betűk és 1636. évszám vehető ki.

Egy ón keresztelő edényből következő felírással: Tiszt. Ónody Márton ur és Daróczy Kata az Kegyes buzgóságokból adták a lázári ref. eklésiának 1769.

Egy ezüst tányérből, melynek közepébe egy sajt mellett tépő s azzal fiait tápláló pelikán madár van metszve, kerületű a következő felírás: Isten dicsőségére attá az lázári reform. szt. eklésiához néhai T. N. Daróczy István uram özvegye Gulácsy Anna asszony ezen tányért anno 1723 die 23 decembris.

Egy nagyobb I. M. felírású, s egy kisebb, alján *Lázári* véséssel ellátott ón kannából.

Egy nagyobb belül egészen, kívül cifrázottan aranyozott úrasztali pohárból, alján G. E. és L. A. betűkkel. Ezek is már 1764-ben megvoltak, mert a regestumban feltávozva vannak.

Régi asztalterítők elpusztultak. A mostaniak nem értékesek. A legrégebbi 1861-ből van.

Harangunk van kettő. A nagyobbik 1820-ban újra öntetett, a kisebbiket 1854-ben készítették a hivek.

Ezekben foglaltam össze röviden egyházunk történetét, de mielőtt a tollat letenném, boldogan és örömmel lehet kijelentnem, hogy egyházunk kicsinysege mellett is, egy szebb jövő hajnala előtt áll. Az egyház szere-

* H. Kis Kálmán kéziratos könyve.

teiben buzgó főgondnokunk a tanító föld és termény fizetését már előbb péuzzé változtatva, arra törekedett, hogy a lelkészt is megmentse a megélhetés gondjaitól, a kicsinyben való gazdálkodás sok bajaitól esélyeitől, a lélekosutól. Kedvenc tervét e folyó évvel végre is hajtotta, megegyezvén lelkész és egyház méltányos pénzfizetésben.

A különben is alacsony fekvésű egyházi földeket, mint legelőt óhajtja az egyház kiadni, mert testületnek, különösen egyháznak ebből lehet még a legmostohább idő mellett is bérleengedés nélkül biztos jövedelmet producálni, a föld pedig meg van mentve az egyházi földeknél gyakran előforduló kihasználástól.

Igaz ugyan, hogy minden újításnak meg vannak az ellenségei. A kishitűség gyakran akadályokat gördít a nemes törekvések elé. De mi e tekintetben nyugodtan vitorlázhathatunk legalább ez idő szerint. Ha Isten főgondnokunkat soká élteti rétjeink virulásnak indulnak. Tőkepénzünk gyarapodik; magunkra hagyatva sem pusztulunk el sőt megérhetjük azt a boldog időt, hogy különben is szegény népünket idők multával megmenthetjük egyházaink gyarapodásának legnagyobb átkától, az egyházi adótól.

Bottyán Pál

ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Egyházkerületi világi főjegyzőválasztás.** Kerületi közgyűlésünk világi főjegyzőjének a lemondását elfogadván, a mint e lapok olvasói előtt immár ismeretes, egyben az új főjegyzőt választó szavazatok leadását is elrendelte. Ujból megnyílt tehát az alkalom, hogy kerületünk presbyteriumai alkotmányos törvényeinkből folyó jogukkal éljenek s bebizonyítsák egyfelől azt, hogy szeretett egyházunk érdekeit minden mellékes érdekeknek felibe emelik; másfelől, hogy midőn ezen érdekekről van szó, a bizalomra teljes mértékben rászolgált érdemesek közül a legérdemesebbet ki tudják választani. Mi a magunk részéről befolyásolni senkit sem akarunk. Kövesse ki-kisaját meggyőződését s lelke sugallatát. De mert abból a viszonyból, melyben lapunk e kerülettel s ennek érdemes lelkészi karával áll, természetesen következik az, hogy tájékoztató útmutatásért nem egyszer hozzánk fordulnak, sőt állásfoglalásunk revelálását egyenesen el is várják: talán nem fog bennünket senki megróvni, ha e kérdésben is teljesítjük kötelességünket s jelöltünkkel nyíltan a közvélemény elébe lépünk. — Két név forog szóban s e kettő közül bármelyik jusson győzelemre, a választás eredménye csak megnyugtató lehet. Az egyik *Dr. Baczoni Lajosé*, és a másik az *Ujfalussy Béla* egyházkerületi világi tanácsbíróé. Mind a két név tulajdonosa közéletünk legjelesebbjei közé tartozik s sokkal inkább ismeretes, semhogy bemutatásra akár az egyiknek, akár a másiknak szüksége volna. A mieink ők testestől lelkestől s ha pusztán érdemeiket mérlegelnők, talán éppen nekik volna legnehezebb a választás, a kiket mindakét jelölthöz szorosabb viszony számai csatolnak. Az egyik t. i. *Dr. Baczoni Lajos* több éven át éppen lapunknak volt lelkes s fíradhatatlan szerkesztője s hogy e tiszttel fogyatékos testi egészsége dacára is, mily odaadással töltötte be, a felett nem mi, hanem a közvélemény mondott már bírálatot. A másik t. i. *Ujfalussy Béla* ismét e lap körül, mint ennek egyik legbuzgóbb s legörömebb olvasott, széles látkörű s kitünő tollú munka-

társa, tette nevét közkedveltségüvé. Ezenkívül mindkét jölöltet ott találjuk, sőt ott találtuk régtől kezdve, hol az emberek egymással általában a munkában, különösebben pedig az egyházi és iskolai ügyek oltára körül szoktak nemes versenyre kelni; s ha mindent tekintetbe veszünk, e két kitünő férfiú jelöltségének csak örülnünk lehet s biztosan hisszük, hogy rajtok kívül komoly jelöltként senki más szóba sem jöhet. — De főjegyzővé elvégre is kettőjük közül is csak az egyik lehet s így természetes, hogy közöttük is választanunk kell. Az „Apostolok Cselekedeteiről” írott könyvben azt olvassuk, hogy az első keresztyének egykor Justus József és Mátyás között választani nem tudván, a választást sorsvetés által döntötték el. Ugy gondoljuk, hogy nekünk ilyesmire nincs szükségünk. Mert bár, mint említünk, most az egyszer a mi helyzetünk is nehéz, van egy körülmény, melynek kardja a gordiusi eszmét azonnal kettévágja. *Baczoni Lajos dr. évek óta aljegyzője kerületünknek. Hogy helyét e minőségében is becsülettel megállotta, vajjon van-e; ki ezt kétségbe vonni merészelné! Bizonyára senki sincs. S ha nincsen senki: úgy ki akarhatná megtagadni elvitathatatlan érdemeitől azt a méltánylatot és előismerést, azt az egyedüli, erkölcsi jutalmat, melyet a közbizalom megnyilatkozása van hivatva nyújtani, és a mely, ha ezeknek a különben sem díjazott nobile officiumoknak a kérdését ethikai szempontból tekintjük, a közügyek hivatott, buzgó és önzetlen szolgálatának természetes, hogy ne mondjuk, szükségképeni correlativumaként tűnik előnkbe. Ebből tehát más nem következik s biztosan tudjuk: ezt Ujfalussy Béla is méltányolni fogja, minthogy az aljegyző a főjegyzői székre promoveáltassék. Ez az álláspontunk. A jelszavunk pedig ebből kifolyólag az. hogy: éljen Dr. Baczoni Lajos!*

— **Erzsébet királyné ösztöndíj-alapítvány.** Ujabb aláírók a debreceni ev. ref. kollegium pénztárában kezelendő ezen ösztöndíj-alapítványra a következők: A debreceni ev. ref. főgymnasium tanári kara 100 korona, Hósvay Endre úr 6-ik gyűjtése 12 kor. 20 fill., Csath Zsigmond 3, Budaházy Albert 2, Nagy Imre 2, Pap Lajos 1, Bakó Gábor 1, Boross József 1 korona, Fekete Mihály 20 fillér; Csiky Lajos 10, dr. Márk Ferenc 2, Pótor Elemér 2, Harsányi Sándor 1, özv. Horváth Sándorné 1, Szabó Sándor 2, Harsányi Margit 1, türkevei ev. ref. egyház 20, Bárczay Ilona 10 korona; M. Tóth Bálint 20 fillér, Kiss Ferenc 10 fillér, Ipar és kereskedelmi bank (Debrecen) 25 korona. Az általunk idáig nyugtatott összeg 2955 kor. 98 fillér + 196 kor. 70 fillér = 3152 korona 68 fillér.

— **Apró hírek.** A tissa-sasi ev. ref. egyház temploma százéves fennállási ünnepélyének estéjén 1898. november 13-án, az iskolák tantermeiben a templom belső felszerelési költségeire jótékony célú táncmulatságot rendez. — **Bosznay István,** debreceni főgymnasiumunk rajztanára, a kinek az országos képzőművészeti társulat ez évi tavaszi tárlatára küldött egyik festményét a közoktatásügyi kormány megvette, ismét négy olyan tájképet küldött a téli tárlatra, amelyek kétségtelen műbeesüknél fogva alkalmasak arra, hogy az illetékes szakbírálat elismerését is kivívják s a törekvő fiatal művésznek már is megalapított jó hírnevét szélesebb körökben is ismertté tegyék.

— **Gyermek-istentisztelet a debreceni főiskolában.** Csiky Lajos theol. tanár két év előtti első kísérlete után, melyről Lapunk annak idején megemlékezett, az idén főgymnasiumunk tanárai részéről indult mozgalom

gyermek-istentisztelet tartására. S. Szabó József, e költői nemes lelkiületű, minden szépért és jóért buzgó tanárunk tartott mult vasárnap ilyen istentiszteletet a főiskolai oratoriumban, fenszárnyaló, a gyermeki lélek húrjait mélyen érintő imádság után fölvevén egyházi beszéde alapigéit: Máté 22. 37. alapján, s fejtegetvén meleg közvetlenséggel, hogy miképpen lehet és kell Istent teljes szívből, teljes lélekből és teljes elméből szeretni. Szép volt látni az ifjak gyülekezetének áhítatos érdeklődését. A textus fölvétele és a predikáció között gyermek-énekkar zengett üde hangokon szép vallásos éneket s az egyházi beszéd után imádság s gyülekezeti éneklés következett. Csak tovább a megkezdett úton! Kíváncsian várjuk a következőket.

— **A hódmezővásárhelyi ev. reform. egyház** ez év folyamán felépített újjáépítési templomához rendes lelkészséget szervezett és azt tavasszal óhajta betölteni. Díjazását — nehéz anyagi helyzetében — a régi négy lelkészségénél jóval kedvezőtlenebbül kellett ugyan megállapítania, de azért öröme teljes lehet, mert minden erejét megfeszítette, hogy a terjedő egyháziatlanság megállítására, az ingatag lelkek erősítésére, tehát híveinek megtartására végett, öröklött 2 temploma mellé 3-ikat építsen és abba illendő díjazással öröklött rendeljen, s e nemes törekvésért az Ur megáldotta. Az új lelkészi állás díjlevelét az egyházmegyei közgyűlés a napokban hagyta helyben s most az egyházkerület megerősítését is megnyerte. Ugyanez egyházból jelentjük, hogy a főgymn. ifjúság gyülekezetében, az előbbeni évek példája szerint ez évben is megtartatott az alkalmi istentisztelet a reformatio emlékére, okt. 30-án. Vajjon nem lehetne-e ez emlékeztetést a rendes templomi óránál ünnepélyesebbé tennünk, amint arra már javaslatok is tétettek?

— **Választások Beregben.** Mint lapunknak írják, rövid idő alatt négy lelkészválasztás is volt most a beregi egyházmegyében, három *egyhangu meghívással*, a negyedik is — habár választással — de csaknem egyhangúlag. Így nevezetesen a *múzsalyi* egyházba megválasztott egy szavazat ellenében ismét az, a kinek első választása birólag megsemmisítettett: *Szarka Tamás; Gútra Sárkány Kálmán; Fornosra Abaházy Lajos;* a halálozás folytán megüresedett *gáti* egyház pedig *Sütő Aront*, eddigi gáti segédlelkészt, a sárospataki főiskola volt szeniorát hívta meg lelkészül, kit ugyanez időben a gúti ev. ref. egyház is meghívott. E kettős meghívás mindenesetre szép megtiszteltetés a ref. egyház ifjú szolgájára. Az új ev. ref. lelkészetet Isten lelke hassa át nemes és szép hivatásuk betöltésében. Mint értesülünk, Beregben, különösen az új választások folytán, nagy a káplán-hiány.

— **Nyilatkozat.** Vettük és minden megjegyzés nélkül közöljük az alábbi sorokat: „Tekintetes Szerkesztőség! A politikai napilapok f. hó 5-iki számában a tiszántúli ev. ref. egyházkerületi közgyűlésről irt közleményben az foglaltatik, hogy „lelkészünk dr. Bartók Jenő megválasztása óta a nyíregyházi ág. ev. főgymnasiumunkban a ref. vallású növendékek részére vallás-oktatási órákat nem ad és azzal mentegetőzik, hogy nincs rá fizikai ideje, mégis ráér a debreceni kollegiumban s speciál tantárgyakat adni elő”. Hüen adja-e vissza ez a közlemény az egyházkerületi közgyűlés határozatát, nem tudjuk, miután eme határozat egyház-községünkkel ekkoráig nem közöltetett. A sértő tudósítással szemben azonban, úgy a magunk, mint különösen közszeretben álló, nagyrabecsült lelkészünk reputációjára érdekében kötelességszerűen kijelentjük, hogy ez a közlemény a valló tényállással merőben ellenkezik. A

tény ugyanis az, hogy az említett gymnasiumban, a mióta az fönnáll, külön ref. vallású oktatási órák soha nem tartatták, annak ellenére, hogy Nyíregyháza ezelőtt hosszabb időn át esperesi székhely volt. Lelkészünk pedig ilyen órákat annál kevésbé adhatott, mivel mi őt nem gymnasiumi hitoktatóul, hanem egyházunk lelkipásztorául választottuk meg, neki a vallástanítást kötelességévé nem tettük s mivel továbbá ily hitoktatóról az E. T. 472. §-a szerint az egyházkerület köteles gondoskodni, a minthogy lelkészünk díjlevele megállapításánál 118/1897. sz. a maga az egyházkerület törölte a gymnasiumi vallásoktatást a lelkeszi teendők közül. Valótlán azért, hogy lelkészünk bármely kötelességét elmulasztotta s még valótlanabb az, hogy itteni állásának elfoglalása óta a debreceni főiskolában speciál kollegiumokat tartana. Nyíregyháza, 1898. nov. 9. A nyíregyházai ev. ref. egyháztanács határozatából: *Lenygyel József*, egyh. tanács jegyző. *Nagy Lajos* főgondnok.

— **A pápa és a lefegyverzés.** Ugy halljuk hogy az orosz czár lefegyverzési tervéről a pápa is fog hivatalosan nyilatkozni. A mennyiben pedig a hatalmak konferenciájában személyesen részt nem vehet: nézetét egy encyklikában szándékozik kifejteni. Egyetért a círral; de szükségesnek látja hangsúlyozni, hogy a bírdalmakat attól a nagy csapástól, mely a túlhajtott felfegyverkezés miatt fenyegeti, csak a vallásosság újraébredése mentheti meg. Mindezekre nézve egy protestáns író megjegyzi, hogy a vallásosság épen a jellegzetesen kath. államokban haldokol, míg a prot. nemzeteknél minden kétséget kizárólag él és virágzik.

— **Poroszország.** A Poroszországban 1897-ben végbement evang. *keresztelési* és *esketési* esetek azt mutatják, hogy a *keresztelések* a születésekhez viszonyítva, az előző évhez képest nem jelentéktelen *emelkedést* mutatnak, míg az *esketések* a házasságkötési esetekhez mérve, *csappantak*. Tiszta evang. házasságból élve született 619,585 (múlt évben: 618,516); evang. vegyes házasságokból élve született 68,162 (67,093), evang. anyák törvénytelen élősülöttje 65,953 (66,059), úgy hogy az összes tekintetbe veendő élvesülöttek száma 753,640 (751,668). Keresztelési eset volt 692,587 (684,682), a kereszteltek közül tiszta evang. házasságból származott 604,251 (597,619), vegyes házasságból 31,899 (30,731), törvénytelen ágyból 56,437 (56,332). Ekként tehát 100 születésre 92 keresztelés esett, míg az előző évben csak 91. Kiváló súlylyal esik a mérlegbe, hogy a tiszta evang. házasságból származott élve szülöttek száma kerekszámban csak 1000-rel emelkedett, míg az ugyanilyen gyermekek keresztelési esetei majdnem 6600-zal szaporodtak. Tiszta evang. párok között kötött polgári házasság keletkezett 166,146 (160,082), evang. vegyes párok között 24,224 (28,053), összesen tehát 190,370 (183,135). Az egyházi esketések száma tiszta evang. pároknál 155,057-re (149,771), evangélikus vegyes pároknál 11,112-re (10,813), együtt tehát 166,169-re (160,584) rugott. A házasságkötések száma tehát mintegy 7200-zal, ellenben az esketéseké csak mintegy 5500-zal emelkedett. 100 házassági esetre 87,3 esketés esik, az előző év 87,7-el szemben. 24,201 polgári házasság maradt tehát egyházi áldás nélkül. Alig tehető fel, hogy ezek a meg nem áldott párok meg fognak kereszteltetni a gyermekeiket.

— **A zárdák számának növekedése korunkban.** A kath. egyház egyik fő gondja kétségkívül, hogy a zárdák számát növelje s ez tényleg némely országokban megdöbbentő magasságra emelkedett. Említsünk néhány

adatot. A protestáns Angolországban 1857-ben volt 21 férfi és 97 nőzárda; 1877-ben az első 73, az utóbbi 239-re, míg magában Londonban a templomok száma 1780—1880-ig, tehát egy század alatt 1-ről 94-re emelkedett. Amerika egyesült államaiban 1879-ben volt körülbelül 2000 egyházi iskola, 377 akadémia és 78 gymnasium, a hol csaknem kizárólag a szerzetesek és apácák tanítottak. Egész Európában 1868-ig a zárdák száma meghaladta a 12,000-t, mely szám 1897-ig bizonyára néhány százszal emelkedett. Hollandiában 1813-ban volt az egész országban 7 vagy 8 zárda, — 1861-ben azonban volt: Észak-Brabantban 19 férfi zárda 363 taggal, ezenkívül 66 női zárda 1230 taggal; Gelderlandban 2 férfi zárda 103, 15 női zárda 190 taggal; Dél-Hollandiában 3 férfi zárda 35, 15 női zárda 176 taggal; Zeelandban 3 női zárda 27 taggal; Észak-Hollandiában 2 férfi zárda 39, 10 női zárda 177 taggal; Utrechtben 6 női zárda 93 taggal; Frieslandban 5 női zárda 36 taggal; Overyszlben 1 férfi zárda 5, 7 női zárda 93 taggal; Groningenben 1 férfi zárda 3 taggal, 1 női zárda 17 taggal; Limburgban 14 férfi zárda 389, 21 női zárda 363 taggal; összesen tehát 191 zárda 3339 taggal. Látjuk tehát ezen adatokból, hogy Hollandia is a római szellemnek mily mértékben melegágya akar lenni, s e mellett nagyobbbrésze ezen zárdáknak a törvény ellenére áll fenn; a vagyont nagyban gyűjtik, mely kezükben holt kézi birtokot képez. Méltán tölti el tehát a jobbak lelkét aggodalom Hollandia anyagi, vallás-erköleses jövője miatt. Hiszen a francia forradalom is jórészben azon körülménynek köszönheti előállítását, hogy a zárdák a népet kizsákmányolták. S úgy látszik, hogy a holt kézi birtok égető kérdése — mint Nippold is állítja — nem más, mint forradalmi úton oldható meg.

— **Halálozások.** Múlt számunk „Közélet” rovatában már jeleztük azt a súlyos gyászt, a mely gr. *Ráday Gedeon*, a békés-bánsági egyházmegye nagyérdemű gondnokát, egyházi közéletünk eme tiszteletré méltó alakját, drága hitvesének *Bárczai Bárczay Annának* élte 65. évében, okt. 20. Budapesten történt elhunytával érte. A megboldogult grófné hamvait Ikládra szállították, hol a Ráday-család sírboltjában helyezték örök nyugalomra. Mi is a legmélyebb részvétellel osztakozunk abban az igaz, benső fájdalomban, melylyel a békés-bánsági egyházmegyének épen egyházmegyei tanácskozásokra egybesereglett egyházi és világi képviselői a köztisztelő és ragaszkodás környezte főúr családi gyászának leverő híret fogadták. Vigasztalást kérünk Istentől a szeretett gondnok sajtó sebére, hogy anyaszentegyházunk nagy céljainak munkálásában mindenha tanusított páratlan buzgalma s nemes lelkesedése, mint fénylő szövetnek, példaadólag még nagyon sokáig lobogjon előttünk.

Thót Ferenc nyugalomba lépett érdemes tanárát főiskolánknak nagy veszteség érte, ritka jóságú hitvese, *Pollágh Lujza* urnő f. év november 2-án d. e. 1/2-10 órákor elhunyt négy napi szenvedés után, élete 66-ik, boldog házasságának 40-ik évében. A derek nő Szepes-Szombatban született, jól nevelt, finom műveltségű és szerény volt. A csendes boldogságot megrendítőleg zavarta fel és helyrehozhatatlanul az anyai fájdalom, midőn Gyula fia 22 éves korában, mint szép tehetségű 4. éves joghallgató, meghalt, alig fél év múlva temette el utolsó fiát, Emilt, ki már ügyvédjelölt és tartalékos hadnagy volt s 24 éves korában elköltözött a minden élők útján. Minden tisztelője a nemes tanári családnak, mondhatni az egész város osztozott a mélyen sújtott család gyászában. Azóta földi ir nem vala számukra, éltök reménye elhervadt s a csendes megadás szomorú

évei borultak a magukra maradt szülékre. Midőn az 1870-ben alakult debreceni joghallgatók segítő egyesülete 25 éves örömevét ülte, a bús anya félre rakott magán filléreiből száz forintot küldött azon egyletnek, melynek egykoron az ő fiai is derék tagjai voltak, férje ugyanazt tette az 1878-ban alakult hittanhallgatók segélyegyletével. A jó nő e folyó évben veszté el két nővérét alig 5 hó időközben. Ez még inkább megrendítette úgy is meggyengült egészségét, a sok gyász sirba döntötte. Temetése közrészvét mellett folyó hó 4-én délelőtt ment véghez tanártársak és tisztelők részvételével. A nő es férj óhajára, a helybeli evangélikus lelkész szolgálatán kívül, Balogh Ferenc tanár tartott a sírnál költői szépségekben gazdag, megható gyászbeszédet, melyet jövő számunkban közölni fogunk. Ekként a főiskola és theologia is kifejezhette kegyeletes érzelmét. A szülék szeretete a főiskola iránt a kollégium levéltárába tett zárt végrendeletben is nyilvánulni fog. A 82 éves férjnek bús magányában erőt és enyhületet kívánunk, a jó nő emlékére pedig áldást, poraira békét.

Mély részvéttel olvastuk az alábbi gyászjelentését is. „A legmélyebb fájdalomtól megtört szívvel tudatjuk a legjobb férj, páratlan jó édes apa, testvér, vő és áldott emlékü jó rokonnak néhai *Gyulai László* b.-újfalui ev. ref. lelkész egyházmegyei tanácsbíró és egyházkerületi képviselőnek f. évi November hó 5-én este 1/2 9 órakor áldásos életének 53-ik boldog házasságának és lelkészkedésének 27-ik évében hosszas betegség után bekövetkezett csendes elhunytát. Felejtethetlen kedves halottunk földi részei hétfőn 7-dikén d. u. 4 órakor Berettyó-Ujfaluban tartandó rövid ima után Debrecenbe fognak szállíttatni s ott kedden 8-ikán d. e. 10 órakor az ev. ref. ispotályi templomban tartandó ima után a

Kossuth utcai sirkertben fognak örök nyugalomra tételni. Mely végtisztességtételre az elhunytak rokonait, pályatársait és barátait valamint jóismerőseit és a résztvevő közönséget bánatos szívvel meghívjuk. Berettyó-Ujfalú, 1898. November 6. Bánatos neje: Özv. Gyulai Lászlóné szül. Matolesy Mária; gyermekei: László, Sándor, Gábor és Pál. Testvérei: Özv. Fodor János szül. Gyulai Zsuzsánna, Bereczky Jánosné szül. Gyulai Erzsébet, özv. Kálmán Lőrincné szül. Gyulai Julianna. Apósa: Matolesy Ferenc és neje Ujfalusi Zsuzsánna. Sógorai és Sógornői: Kovács Lajosné Matolesy Erzsébet, Nagy Károlyné Matolesy Ilona, Matolesy Ferenc és neje Nasszé Kornélia, Matolesy Kálmán és neje Bálint Juliska, Matolesy Imre. A korán elhunyt derék lekipásztor nekrolóját mielőbb közölni fogjuk. Béke lengjen az édes szülőföld ölére visszavágyott hamvai fölött s nemes emlékezetét áldásunk kísérje.

— Előfizetési hátralékainkat postai megbízás útján fogjuk behajtani. A netáni felszólamlások megfelelő figyelemben és elbánásban részesülnek.

TARTALOM-JEGYZÉK: A nem felekezeti tanítóképezdékben végzett tanítók vallástani képesítése. Sulyok István. — Történelmi járulékok. Balogh Ferenc. — Tárcza: A német császár keleti utazása. J. L. — Közéletünk: Egyházkerületi közgyűlés. — Templomszentelés Görbeden. Nagy Lajos. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 64. Adatok a lázári ev. ref. egyház történetéhez. Bottyán Pál. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: SASS BÉLA.

Szerkesztő-társak: Eröss Lajos és Bartha Béla dr

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ajánlja dúsan berendezett

férfi-, fiu- és gyermek-ruha üzletét,
mely egy félszázad előtt lett alapítva és hála Istennek, a legjobb hírnévnek örvend.

Áraink határozottak, olcsók.

Minden egyes ruhadarab saját műhelyemben, személyes felügyeletem alatt, legizlésebben készült el s így a legkényesebb igényeket is kielégíthetem.

Kérem a nt. lelkész, tanár és tanító urakat b. bizalmukkal úgy, mint eddig szerencséltem.

Czégemre kérek vigyázni!